

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1988
ÁPRILIS

Forgách András

Miért jó darab A bűnös anya?

Vagy rossz? „Ó, polgártársaim — írja Beaumarchais az *Egy szó A bűnös anyáról* című előszavában —, akik-nek e dolgozatomat ajánlom! Ha gyöngének vagy hiányosnak is tetszik előtettek, kritizáljatok bátran, csak ne sértegetsetek!”

Olyan korban, amikor a kritika nemcsak a sértéssel vagy becsületsértéssel, de a feljelentéssel is határos, Beaumarchais aggodalma kettősen is indokolt. Tisztában volt vele, hogy műve nem hibátlan, könnyű belekötni, könnyű észrevenni az író kifradását, könnyű számon kérni rajta a korábbi Figarók magával ragadó természetességét, megfellebbezhetetlen színpadi létét. A szélesebb közönség („a nép”) azonban nem is annyira a művel, mint inkább a szerző személyével volt elégedetlen: Beaumarchais népszerűsége közvetlenül a forradalom kitörése előtt igencsak csökkent; másféle hősökre volt immár szükség, s ő foghatott bármibe, állhatott akár a jó ügy oldalára is, már nem hittek neki. A kis-emberből lett nagy vitatkozó — akinek nem csupán egyszerre szenvedélyes és szellemes stílusa, de személyes varázsa is segítette igazát érvényesíteni, illetve társadalmi pozícióját gyökeresen megjavítani, aki kétes vállalkozásait, sikamlós kalandjait vagy azzal, ahogyan a harmadik rendből szemtelenül fiatalon és „érdemtelenül” kiválva nemességet vásárolt magának — szinte szándékosan hívta ki maga ellen mások irigy féltékenységét. Gondoskodott róla, hogy jóakarói mellett mindig nagyon sok rosszakarója is legyen. Beaumarchais hamar felismerte ugyanis a nyilvánosság — botrány vagy megdicsőülés — előnyeit az ancien régime „második; igazdagságában”, és sohasem riadt vissza egy kis erkölcsi (vagy gazdasági) kockázatvállalástól. Vagy erkölcsitelenségtől, ha így jobban tetszik.

1792-re viszont mintha beleunt volna a világgal folytatott hosszadalmas magánháborúba. Vagyona, társadalmi tekintélye zavartalan élvezetére vágyott. Olyan magánpalotát építtetett a Bastille tövébe, aminek már az építkezése is egész Párizsból tömegeket vonzó látványosság. Bár a rafinált kényelmű és milliókat felemész-tő épület csak 1791-ben készült el teljesen, az avató-ünnepségre 1789 tavaszán sor került, éspedig az orléansei herceg elnökletével. A Párizsi Operaház legjobb zenészeiből álló zenekar Rameau és Gluck művei mellett a házigazda saját szerzeményeit játszotta. Akkor volt az érdeklődés, hogy Beaumarchais-nak számozott belépőcedulákat kellett nyomtatnia. Még nem költözött be a palotába, hanem egy másik házában, az ugyancsak nagyon elegáns és nagyon patinás „Hôtel de Hollande”-ban lakott, amikor egy reggel kifulladt, rémületől el-torzult arcú küldönc jelentette:

— Beaumarchais úr, kétezer ember van a kertjében; teljesen ki fogják fosztani!

Beaumarchais, aki épp a Blanc Manteau-nyegod előljáróival tárgyalt valamilyen fontos közigazgatási problémáról, hidegvérrel — és roppant hatásosan csak annyit mondott:

— Uraim, úgysem tehetünk semmit. Ez a csapás csak engem érint, foglalkozunk tovább a közjóval.

Később annál határozottabban intézkedett. A Bastille romjai közül kimentett számos 'ott heverő; szállongó

dokumentumot, valamint lefoglalta Mme de Launay (a Bastille kormányzójának meggyilkolt felesége) ruhatárát, majd kinevezette magát az erőd lerombolási munkálatainak felügyelőjévé — így biztosítva egyben épülő palotájának védelmét. Az épülő palota ablakából a frissen lerombolt Bastille-ra láthatott. Ennél alkalmatlanabb pillanatot nem is választhatott volna gazdagsága fitogtatására. Ehhez járult még, hogy már több éve bajlódott egy olyan látványos perré terebélyesedő ügygel, melyben ugyan a jó oldalon állt, s melyet végül egyértelműen meg is nyert, de amely paradox (avagy szükségszerű) módon a leginkább ártott a tekintélyének.

— Nagy Isten! — fakadt ki valamelyik levelében. — Milyen az én sorsom! Még sohasem tettem olyan jót, melynek következményeitől ne kellett volna rettegnem, és a sikereimet, (mit ne mondjak?, csak mások ostobaságának köszönhetem!

Ez a per Kornman bankár és feleségének vizsgálata — Beaumarchais a feleség érdekében emelt szót. Nem érdemes most belemennünk az ügy részletei-be (mely bővelkedik drámai fordulatokban): egyetlen személy az érdekes számunkra, a bankár ügyvédje, egy bizonyos Bergasse, aki először egy rágalmaktól hemzsegő névtelen röpiratban támadt Beaumarchais-ra, majd annak higgadt és magabiztos válaszára újabb és újabb fröcskölődő rölapokkal felelt. Beaumarchais vagy méltóságán alulnak érezte a kis ügyvéd tévtévesztését, vagy úgy vélte (tévesen), van akkora tekintélye (a világhírt is idezsámítva), hogy pusztán nevével meg-hátráljon a „becsület” és az „erény” nevében fellépő, kifoghatatlan energiájú, gátlástalanul piszkoló Bergasse, aki — bevett módszer — a névtelenségéből kívánt kiemelkedni illusztris ellenfele megválasztásával. Beaumarchais mellett még másokat is szándékosan be-lekevert az ügybe, akik rendre válaszoltak neki, és akiknek ő rendre felelt. Beaumarchais már egy korábbi, Mirabeau-val folytatott vitájából is meggyengültlen került ki, hiába volt ugyancsak többé-kevésbé igaza: pusztán neve és igazsága már ott sem bizonyult elegendőnek a szellemes, jól megírt, energikus vádaskodás ellenében, és Beaumarchais érzékeny pénzügyi veszteségeket is elkönnyelhetett. Amíg ő támadt alulról, mindig megtalálta a megfelelő szavakat. Amikor őt támadták lentől, már lankadtában védekezett.

Bergasse, a tehetséges zugügyvéd átmenetileg el is érte, amit akart. Majd harminc évvel túlélvén a *Figaro* szerzőjét, a restauráció idején folyton arra hivatkozott, hogy ő volt az első, aki ezt a megveszekedett (rejtőzködő) antiroyalistát (ez sem volt igaz) megtámadta és leleplezte.

— Nyomorult! Bűzlesz a bűntől! — üvöltötte valamelyik röpiratában Bergasse, aki addig még nem is találkozott Beaumarchais-val.

Az embereknek tetszett ez az új, nyers, zabolátlan hang, nem törődtek a tényekkel, az ügy jogi részleteivel, amúgy 'is szálla volt szemükben Beaumarchais roppant vagyona, a legfelsőbb körökben is otthonosan forgó hajdani órásmester arcátlan sűtkérezése a siker-ben. Beaumarchais-t annyira megviselte ez az ügy, hogy Bergasse alakját megpróbálta drámai figurává formálni, és így akart bosszút állni rajta. A *bűnös anya* „Tartuffe”-jének neve: Bégearss a Bergasse egyszerű anagrammája. Az '1797-ben (öt évvel a mű keletkezése után) írt *Egy szó - A bűnös anyáról*ban saját Tartuffejét; ; feddhetetlenség Tartuffe-jeként jellemzi, „szem-

ben Molière-ével, amelyet „a vallás Tartuffe-jének” nevez. Az 1792-es bemutatót kifütyülték — a második-vonalbeli Théâtre du Marais vállalkozott a darab bemutatására —, a későbbi előadások már sikeresebbek voltak, de aztán Beaumarchais börtönbe kerülésével — egy zavaros fegyverügyet lett a veszte — és későbbi kényszerű emigrációjával a művet le kellett venni a műsorról. 1797-es felújításakor viszont már szép sikere lett a darabnak. Napóleon, olaszországi hadjáratából visszatérve, külön gratulált a hatvannégy éves szerzőnek, aki nem mulasztott el udvarolni az új nagyságnak. A darabot egészen 1849-ig játszották, még abban az évben is huszonkilencszer. Victor Hugo foglalta össze legfrappánsabban a siker egyik fontos okát: Bégearss alakja „a terror groteszk lenyomata”. 1797-ben a Comédie Française három egymást követő estén játszotta a *Sevillai borbélyt*, a *Figaro házasságát* és a *Bűnös anyát* elfogadva Beaumarchais érvelését, mi-szerint itt valódi, előre eltervezett és szervesen össze-függő trilógiáról van szó. Tanulságos behelyezkednünk Beaumarchais gondolatmenetébe, de illő fenntartással viseltetnünk e reklámnak kitűnő, de alapvetően légből kapott eszmével szemben. Beaumarchais családrégény-írói ambícióinál érdekesebb azt megfigyelni, ahogyan az alkalmazkodás e nagymestere (*Tarare* című operájának a pillanatnyi politikai helyzethez szabott, folyton változó ríméi tanúskodnak erről) művét — órásmesterhez méltóan — ezernyi apró részletből szereli össze, és azt is, ahogy a nagy szándéknak a külön apró szándékok és irányok gyarkorta ellentmondanak.

A *Bűnös anya*, ha nem is klasszikus érvényű, de hiteles lélektani rajzát adja a forradalom peremvidékén hányódó, az anyagi és erkölcsi biztonság illúziója után kapkodó középosztálybeli családnak. Bár Beaumarchais arisztokratákról írt, és arisztokratamód, arisztokraták között élt, reflexeiben örökre megmaradt polgárfiúnak.

Az 1797-es felújítás sikerén Beaumarchais annyira fellelkesült, hogy a trilógia szent eszméjét feladva egy negyedik részt is tervezett a Figaró-sorozathoz, melynek *Léon házassága avagy Bégearss bosszúja* lett volna a címe.

A *Bűnös anyát* elfelejtették. Lekerült a műsorról, senkit sem érdekelt többé. Beaumarchais-ból elég volt a *Sevillai borbély* és a *Figaro házassága*, elég volt Rossini és Mozart zenéje.

Gyermekes volna most azt mondani: lekerült a mű-sorról, mert rossz, elfelejtették, mert rossz; rossz, mert nem jó — efféle dichotómiákkal egy Beaumarchais formátumú jellem és sorsképlet esetében nem sokra megyünk.

Viszont az is igaz, hogy az újrafelfedezések korát éljük: a dramaturgok és rendezők sorra verik le elfeledett művekről a port, változatokra vadásznak, ismert szerzők ismeretlen darabjai heves érdeklődésüket váltják ki. Az egyik oka ennek talán az, hogy egy túl-érlelt (bár még mindig eladható) színházi forma szakadatlanul kísérletezik önmaga megőrzésével. Másik oka a kortárs drámairodalommal való elégedetlenség lehet. Vagy a distancia igénye, a rápillantás lehetősége egy időben-térben távol álló „ismeretlen” mű esetében. Vagy a felfedezés ötleteket sugalló öröme. Meg még sok minden, amiről nincs tudomásom.

Tény, hogy a *Bűnös anya* öreg Figarója önmagában nem volna elegendő Beaumarchais drámaírói hírnevéhez, s hogy e hős léte feltételezi a korábbi Figaró(k) létét. Ez a korábbi Figaro a görög drámai hősközhöz hasonlóan éli mitikusan megfellebbezhetetlen életét — ez még akkor is, lazonnal felfogható a számunkra, ha sohasem láttuk őt a színpadon, ha nem is tudjuk, mit tett, mit beszélt, mikor és kivel. Az öreg Figaro viszont csakis a fiatalra támaszkodva haladhat előre, csak annak révén van drámai jelentősége. De ettől már rassz a darab? Vagy, ha kifordítjuk a kérdést: épp attól jó, amitől rossz?

Beaumarchais, a *Bűnös anyával* kettős emlékezetgyakorlatra kényszerít. Egyrészt ott van Molière klasszikus *Tartuffe-je*, mely bizony számíthat „a sikerre, hasonlóan Beaumarchais Figaró-jához. Sem „a *Tartuffe*-nek, sem a *Figarónak* nincs szüksége erre a házasságra, megállnak a saját lábukon. De a kombináció egészen új stílus

megoldásokra kényszeríti a szerzőt — bár nem garantálja automatikusan a sikert. Eltekintve most a kivi-telezés esendő vonatkozásaitól, kétségtelenül érdekes egy drámai mű esetében az emlékezetre való illetően hagyatkozás: is történések előrefelé haladnak, de nekünk egyre visszább kell süllyednünk az időben, hogy élvezni tudjuk őket. Az *Oidipusz király* dramaturgiája ez — s ez sem az eredeti *Tartuffe-re*, sem a *Figaróra* nem jellemző. Beaumarchais, ügyetlen alkimistaként, látszólag vegyíthetetlen műfajok vegyítésével kísérletezik. Hogy a szintézis mégis sikerül neki — ha nem is műve minden pontján —, az annak az akaratlanul is vállalt „végső” őszinteségnek a következménye, hogy nem csupán Bégearss-ról (azaz Tartuffe-ről) rántja le a leplet.

De hiszen a *Figaro házasságában* is leleplezi hőseit! Igaz, de ott mindent olyan üde, nyílt érzékiség vesz körül, amelyben a vétkes akár még kívánatosnak is tűnnek. A *Bűnös anyában* erről szó sincs: rég elkövetett bűnökről van szó, amelyek megmérgezik egy házasság levegőjét, s amelyeket egy gonosz elem a maga javára fordíthat. Mintha az egész mű csupa melodramatikus szörnyülködésből és ájuldozásból állna. Csak Figaro van részen szokott éberségével (bár ő is sokat öregedett), de mintha ő sem egy sokszor megénekelt szabad élet reményében tenné azt, amit tesz. Elsősorban az állását félti. Természetesen nem is veszíti el sem a fejét, sem az állását; magas jutalommal küldik nyugdíjba. De nézzük meg a művet közelebbről.

A *Sevillai borbély* szereplőlistáján Beaumarchais kínos gonddal írja le szereplői külsejét, ruházatát. (Almaviva gróf például minden felvonásban más, egyre pompásabb jelmezt visel.) Mást nem is nagyon tudunk meg róluk itt. A *Bűnös anya* elején viszont csakis hősei „belsejéről” van mondanivalója:

— Almaviva grófnő, nagyon boldogtalan és langyalian jámbor ...

— Figaro ... olyan ember, akit a világban szerzett tapasztalatok és események formáltak...

— Suzanne ... kiváló asszony, ragaszkodik az úrnőjéhez, már kiabrándult az ifjúkor illúzióiból...

Satöbbi, satöbbi. Egyébként a *Figaro házassága* szereplőlistája a leglakonikusabb:

— Almaviva gróf, Andalúzia helytartója;

— Grófnő, a felesége;

— Figaro, a gróf inasa, a kastély várnagya.

Itt nem volt szükség a dolgok cifrázására.

Minél határozottabb lelki portrét rajzol Beaumarchais hőseiről, annál inkább előtűnik bizonytalansága műve drámaiságát illetően. Hiszen azt kívánja tőlünk, hogy egy bizonyos módon lássuk hőseit, mielőtt még bármit is tettek volna. Mintha attól tartana, hogy ehhez a megírt mű önmagában nem elegendő.

Miből fakad az érzelmek ilyen túlhangsúlyozása, ami egyébként a mű összes helyzetét és teljes szókincsét is áthatja? Mit nyer vele a *commedia dell'arte* sémáiban oly otthonos szerző, aki előszavában egy új műfaj születését jelenti be, melodráma és komédia szintézisét. Bár szerzőnk továbbra is nagyon ügyes a komikus intrikák szövögetésében, tolatkodóan érzélgős, amikor szereplőiből (vagy nézőiből) melodramatikus hatásokat akar kiváltani.

Hitele ennek a kettősségnek akkor támad, amikor a lelepleződéstől való félelem egymás mellé sodorja az önsajnálattól csöpögő stíldagályt és a leplezetlen erkölcsi züllést: történik ez egészen pontosan a harmadik felvonásban, amikor a mégoly erkölcsös grófnő, az erkölcs nevében, pusztán önvédelemből dobná Florestine-t, az ártatlan gyámleánykát a Gonosz kezébe (még ha nem is tud Bégearss romlottságáról); azt a sorsot szánja Florestine-nek, Kami elől maga is menekült — undorral — a *Sevillai borbélyban*: hogy egy nála sokkal idősebb férfival élje le gaz életét.

— !Boldog leszel, leányom, megízleled az erény baldogságát. Ez minden másért kárpótol majd — mondja később Florestine-nek.

Hiába rángatja itt Bégearss a szálakat, a grófnő belegegyezése több mint kényszerű: -- Ebben enyém a döntő szó.

A pillanat megrendítő, és csak ráadás, amikor a va-

lamivel később belépő Almaviva gróf, ez a talpig úri-ember, csak azért fogad el egy igen kétes értékű, zavaros magyarázatot a rajtakapott Bégearssról, mert az a — látszatra semleges — szavak között megsarolja: a gróf kezében levő ellopott levelek — vagy a lopás ténye — még ellene is fordíthatók. Almaviva megalázó módon, szinte öntudatlanul ráncigálja Bégearss ruha-ujját, nehogy túl sokat mondjon, s a grófnő — most rajta a sor — gyanút fogjon. A lelepleződéstől való félelem annyira elvakítja (aljasságát csak fokozza, hogy valami olyanért aka, rja büntetni a grófnőt, amit maga is elkövetett), hogy fel sem tűnik neki, milyen mocskos Bégearss retorikája. Szerelmesen öleli őt magához.

Mindegy, hogy Beaumarchais elég sok feltétel és bizarr körülmény egybejátszatásával biztosítja hősei erkölcsi felmentését — nem beszélve arról, hogy a ki-kezdhetetlen Figaro segítségével a fiatalok megmenekülnek a veszélytől —, ez a két pillanat az *ártatlanság végleges elvesztésének pillanata*: húsz év késleltetéssel.

Hogy kilépheten a komédia nyűgnek érzett korlátai közül, Beaumarchais megteszi az egyetlen komoly, paradoxon jellegű lépést, amit előző művét figyelembe véve tehet: Cherubin nem anygalka többé, hanem halott férfi. Igen, elcsábítja a grófnőt (bár ennek sikeréhez föltétlen kívánatik, hogy Almaviva alkirály legyen Mexikóban, és a grófnő pont abba a kastélyba kívánozzon, amelyben Cherubin cseperedett, és amelyben ismeri a járást). Az ügyetlen, elkapkodott szerethez nem marad következmények nélkül: a grófnőnek fia születik, az apa minden kétséget kizáróan Cherubin, mert a gróf tíz, azaz tíz hónapja Mexikóban tartózkodik. A grófnő húsz éven át titokban abban reménykedik, hogy ennek az egy hónap különbségnek senki sem számol utána. („Szomorú elővigyázatosságomnak hála, a becsületemen nem esett folt, de erényem oda” — írja Cherubinhoz búcsúlevelében.) A haldokló Cherubin utolsó, vérzattal levelében arra kéri a grófnőt, hogy a megszületett fiú egyik neve Léon legyen, mint az övé is. Patetikusan halála nem változtat a prózai fejleményen: a házasság megromlik. Ennek szimbóluma az idősebb fiú. Róla csak hírből hallunk: két évvel ezelőtt párbajban meghalt, nagy duhaj volt, jellemtelen és önpusztító. Halálával a húsz évig kordában tartott gyűlölet szabadon kirobbanhat. A gróf csupán gyanakszik, Bégearss majd szállítja a bizonyítékokat.

Bégearss úgy működik, mint valami természeti jelenség: jó tíz éve van arra, hogy minden családtag bizalmába ferkózzon, előkészítse a katasztrófát. Bégearss-nak, „a feddhetetlenség Tartuffe”-jének a közreműködése nélkül mindenki sokkal boldogtalanabb maradna — a hazugságban. Hisz Figaro és Suzanne diszkrécója szinte máremlerleltti. Vagy nagyon is emberi: a család széthullásával ők állásukat is elveszítenék. Ez az irországi csirkefogó tehát (kis ország nagy gazembere) legalább annyira kicsapódása a családban felgyülemlt rossznak, mint amennyire haszonélvezője.

Beaumarchais finom csúsztatással jeleníti meg az erkölcsi billenékenységet, illetve egy család széthullásának természetrajzát. Almaviva gróf családja — s ez a család már eleve tele van „hasadóanyaggal” (két „tör-vénytelen” gyermek) — elhagyja Spanyolországot, s egy olyan országba költözik, amely az éppen folyó társadalmi átalakulások és forrongások miatt sem adhat szilárd keretet egy tradicionális értelemben vett család-nak. Félig-meddig emigránsokká lesznek — tízezrek sorsa ez a francia forradalomban. Elmarad mellőlük a *Bolond nap* színes alakjainak kavalkádja, a sötét ligetek, parkok, vidám ünnepek világa, egyszerűen mindaz, ami hazát, családot jelent — a viszonyoknak az a gazdag, magától értetődő (vagy szegényesen is magától értetődő) szövete, ami az egészséges érzelmek és cselek-vés lehetőségét megteremti. Ebben az új, ingerszegény, idegen környezetben, ebben a zárt térben, budoárok és dolgozószobák mesterséges és sivár labirintusában (melyből Bégearss és Figaro kivételével ki sem lépnek), elszigetelve a világtól, folyton csak problémájukon rá-gódva, konfliktusuk csak még jobban elmérgesződik, élesebb lesz, elvontabb és fájóbb. S a külvilág is csupa átalakulás, csupa bizonytalanság. Az új haza törvényei könnyedén ellenük fordíthatók. Egy példa: Bégearss

gyakran hivatkozik arra, hogy ebben az országban könnyű válni, az új törvények ezt lehetővé teszik. Almaviva grófban — aki persze már játszik a gondolattal — azonban még működik a forróvérű spanyol becsületessége, de a nagyúr botránytól való irtózása is, ezért még a válás gondolatát is felháborodva utasítja vissza. Erre Bégearss visszazökken, tudomásul veszi, hogy inkább az eseményeket kell egy kicsit formálnia, visszafordíthatatlanná tennie, és csak azután az áldozatai véleményét. Az emigránslélet erősíti, hogy Almaviva minden ingó és ingatlan vagyonát készpénzzé akarja tenni (akár hazája törvényeinek kijátszásával is) csak azért, hogy az ne lehessen címeivel együtt második fiáé, Léoné, akiről sejtí, hogy törvénytelen, jakit kegyetlenül a máltai lovagságra és cölíbatusra kényszerít.

Ha Spanyolország a korábbi művekben burkoltan Franciaországot jelentette, akkor most a Franciaországba költözéssel Beaumarchais még inkább hangsúlyozni kívánja egy átalakuló, értékeit átrendező világ nyomását Almaviva történetére. Többé már nem egyszerű kis cselszövés, pikáns kalandok és okatlan féltékenységek fűszerezik a különben déli unalomba fúló vidéki életet. Idegen fővárosban vagyunk, és egy professzionális szélhámós működik körünkben, aki a crédoját ki is kotyogja Suzanne előtt:

BÉGEARSS ...Két tengelyen fordul meg minden ezen a földön: ez az erkölcs meg a politika. Az erkölcs lényege, bármilyen kezdetleges is legyen, annyi, hogy legyünk egyenesek és őszinték; ez volna hát a kulcs, egy közeleltű kifejezéssel élve, a legcsökönnyösebb erénycsöszkökhöz is.

SUZANNE És a politika?

BÉGEARSS Ó, ez a tények gyártásának művészete; játszva uradal az eseményeket és az embereket, célod az érdek, eszközöd az intrika: mértékletes vagy az igazságban, mindent átfogó eszméid vakító prizmaként világítanak. A politika mély, mint az Etna, tüzet okád, morog a kitérés előtt; de aztán senki sem tud ellenállni neki: kimagasló képességek szükségesek hozzá, s a lelkiismeret olyan nyűg, amit leráz magáról. *(Nevet)* Ez minden diplomácia titka!

SUZANNE Ha a morál nem is hevít annyira, a másik annál jobban magával ragadja.

BÉGEARSS (óvatosan, *magához térve*) Ó, ez nem a tárgynak köszönhető ... hanem neked.

A *Figaro* házasságában Figaro így beszél ugyanerről Almaviva noszogatósára:

FIGARO Mert miből áll a politika? Hallgasd el, amit tudsz, és színlelj tudást ott, ahol mit sem tudsz; fogd fel, amit nem értesz, és engedd el a füled mellett, amit értesz; főképp pedig bírd mindig többet, mint amire erődből futja. Titkolózz titkok híján is, inkább zárkózz a szobádba, és farigcsáld tollat; add üres fejjel a mélyet, játszd jól-rosszul a tekintélyt, küldj szét kémekeket, jutalmazd árulókat, olvass pecsét-viaszt, térits el levelet, és általában alkalmazd a dicsó elvet, miszerint a cél szentesíti az eszközt. Pusztuljak el, ha nem így van!

GRÓF Nono, te a cselszövést magyarázod itt! FIGARO

Politika, cselszövés, egykutyá; édestestvérek. Csinálja, aki akarja!

Mennyivel színesebb Figaró magyarázata! Mennyivel elevenebb! Figaró valóságos idillt vázol fel, unatkozó, tollukat farigcsáló fontoskodó házizsarnokokról ad mulatságos zsánerképet. És mennyivel veszélyesebb Bégearss filozófiája! Nyelve ugyan fantáziátlan, technicizált, szegényes — mégis csupa burkolt fenyegetés; valóságos übermensch-filozófia csirázik ki belőle: nem-csak Beaumarchais nyelvének szegényedéséről tanúskodik, hanem arról is, hogy a társadalmi változások viharában nyitott szemmel és füllel járt, felismerte az új retorika elemeit, azt, hogy hivatásos névtelenek léptek a feudális önkényurak helyébe. A sivárabb viszonyok között a nosztalgia, ha lehet, még vadabb, örjítőbb illatozással virágzik a még szét nem rombolt arisztokratikus üvegházakban. Ez a társadalmi helyzet (a pillanatról pillanatra változó képlet, a folyton fel-bukkanó ismeretlen alakok, akik az egyik nap korlát-

lan. hatalommal bírnak, másnap pedig már eltűnnek a süllyesztőben) ad alapot Beaumarchais-nak a két mű-faj, a vígjátéki intrika és a melodráma összekapcsolására. Ezért is lesz több az erre tett kísérlet pusztá szeszélynél, írói gyengeségnél.

Bégearss a család rossz géniusza, a családnak szüksége van Bégearssra. Beaumarchais nem veszi észre, hogy Bégearss-ról olykor csak karikatúrát rajzol, a Legdurvább előítéletekből szó figurát. Azonban még ennek a szélsőségnak is van annyi lélektani hitele, hogy ezek az úgynevezett „tisztességes” emberek talán épp tisztességük tudott hiánya miatt nem veszik észre Bégearss fondorlatainak nyilvánvaló mocskosságát. Nem akarják észrevenni, mert így tudnak saját élet-hazugságaik felett elsiklani. Bégearss ehhez csak eszköz.

A valódi erkölcsöt heves indulatkitörések pótolják. Minél hevesebb egy adott indulatkitörés, annál erkölcsösebbnek, „autentikusabbnak” érezheti magát az, aki „kitör”, hiszen ő „csak” fel van háborodva, az indulat ragadja magával, s az nem szorul magyarázatra, igazolásra. Mintegy kívül esik saját gondolatai, cselekvései területén, és egy adott konfliktusban megfellebbezhetetlenséget biztosít. Ide tartoznak Almaviva indulat-kitörései, de a grófnő ájulása, könnyei is. Az indulat egyenlő a meztelen énnel, tehát nem lehet erkölcstelen. Valójában erősen irányított indulatokról van szó: ahogy Beaumarchais mint drámaíró mozgatja hőseit, úgy viszonyulnak ők is a saját indulataikhoz: céljuk mégiscsak az, hogy megszerezzenek valamit, ami a másé, valaki mást megfosszanak attól, ami jogos tulajdona. Az egyetlen gyógyszer az események rekonstrukciója: húsz évre visszamenőleg. Ki mit mondott, mi-kor és kinek?

A műlhoz kell viszonyulnunk. A két fiatal friss szerelmi története csak visszhang, ürügy, olykor a valódi nagy szenvedélyek tényleges hiányának kifordított képe: epekedésük, sóvárgásaik, évődéseik alá vannak rendelve egy másik történetnek, ahogy létükben is teljesen kiszolgáltatottak a „nagyknak”. Léon és Florestine egyetlen megnyilvánulásukban sem lépnek túl az elvárhatón: akik a jövőt jelentenek, árnyak csupán. Sápadt kis bábok, sakkfigurák, történetük merő funkcionalitás.

Csak az emlékezés korrumpálatlansága adhat reményt bármilyen emberi folytatódásra. Hőseink agyonkultivált érzelmek így kapnak magyarázatot: az elvesztett illud utáni sóvárgás, a megbánás kultusza (már csak ebben tudják kiélni — elsősorban Almaviva grófné — meg-tévedt érzékiségüket) kitölti egész lényüket. Nem bonyolult emberek — sorsuk meglehetősen hétköznapi. Gyilkos nehezitelés, büntudat és egymásrautaltság: így foglalhatjuk össze az Almaviva házaspár történetét. (Egy alagsori lakásban talán szurkálással végződne az ügy.) Es ehhez az alapegyszerűséghez a lebonyolítás egyszerűsége, szinte matematikai megtervezettség párosul. Kibújik Beaumarchais-ból a hajdani órásmester, a fogaskerekek titkos ismerője, akit találmánya, a zseb-órában is alkalmazható lengéscsillapító juttatott huszonevesen a királyi udvarba, ahol nemsokára XV. Lajos bánatos, csúnya és — megfelelő rangú férj hiányában — facér leányainak dilettáns hárfaoztatója lesz, valamint udvaronc, titkos ügynök, börtöntöltelék, népi hős, milliomos és drámaíró. Akkor sem veszi el fejét, mikor a király hivatalos órásmestere, egy bizonyos Monsieur Lepaute, az ő találmányát mint a sajátját nyújtja be az Akadémiára. Beaumarchais (akkor még Pierre August Caron) lepecsételt dobozokba gyűjtött dokumentumokkal — téves elképzelései az elrontott alkatrészekkel és változatokkal egészen a sikeres találmányig — igazolja, hogy csak ő lehetett a feltaláló. (Meg is nyeri élete első „perét.”) Itt minden ki van centizve. Az óramű forog. Figaro — éppúgy, mint a *Bolond napban* — ugyan elmondja tirádáját a „véletlenhez”, ám Beaumarchais nem enged neki.

Erény ez itt vagy gyengeség?

Részben gyengeség, mert semmi sem igazán élet-szagú. Laboratóriumban járunk, ahol a jó nyelvérzékű dramaturg elvekből akar életet építeni. A „természet” elsősorban hőseink elvont természetébe (s ez a szerző aggályos instrukcióiból is kitetszik, mint amilyen a :

„hevesen”, „rajongva”, „hidegen”, „elevenen”, „döbbenet”, „ravaszul”) sűrűsödik, s csak másodsorban tény-leges cselekedeteik egymásutánjába, egymásra hatásába. Itt minden behatárolt és ideiglenes. *Billenékeny*. Ezek a kulcsszavak itt. De épp ez a billenékenység ebben az efemer értékekből és képlekeny elvekből épülő világban súlyos és szilárd igazságnak tetszik.

Igy lesz erény a gyengeségből. Beaumarchais képes arra, amire minden igazi művész képes (bár olykor az erőlködéstől mesterkélten hangon) : határhelyzetet ábázol. Bégearss bukása ugyanis nem csupán Figaro machinációinak eredménye. Nemcsak a „véletlenül” megszerzett áruló levél következménye. (Tény, hogy Figaro folytonos „rajtaütései” — ezek a rajtaütések óramű-szerűen, négy-öt jelenetenként bekövetkeznek — arra kényszerítik Bégearss-t, hogy akarata ellenére is gyorsítsa a tempót. A tempó felgyorsulása viszont az érzelmek ellenőrizhetetlenségéhez vezet. Ezt Bégearss is nagyon jól tudja.) Mert bármilyen jól is játszik Bégearss hőseink erkölcsi érzékével (illetve annak tudott hiányával), az általa — és Figaro által — elszabadított érzelmek mozgását mégsem tudja kiszámítani.

Az alaphelyzet elvontsága lehetővé teszi a szerzőnek, hogy minden érzelm szabadon játszasson. Florestine kétségbeesik, undorodik, könyörög; Léon felháborodik, megadja magát, aztán mégsem bírja ki, és ő is könyörög; a grófné nem tud ellenállni az „ártatlan gyermekek esengésének, és könyörög; mikor leleplezik, elájul: ájulásának viszont a gróf nem tud ellenállni. A gróf által előkészített gyermekes csapda (hogy Cherubin potréját csempézi a sajátja helyébe) kombinálódik a Bégearss intrikája révén előállt helyzettel: a gróf felolvassa a grófné által megemmisítettnek hitt levelet. Mindez a grófnét majdnem a halálba vagy az örületbe kergeti. Ez a jelenet hordozza az egész történet legszélső pontját és egyben lélektani igazságát. Kockázata az, hogy az efféle jelenet ma szinte csak parodisztikusan képzelhető el, különben elviselhetetlennek tűnik. Ha jönne egy olyan rendező, aki ezt a jelenetet a paródia árnyalata nélkül, hitelesen képes volna meg-rendezi (és véleményem szerint ez lehetséges akkor, ha a mű kulturális valórait — a Napkirálytól a forradalmi terrorig — a valódi pátosz és a patetikus stíl különbségét a kettősség ében tartásával — szinte már skizofrén ében tartásával sikerülne érvényre juttatni), akkor az egész mű is meg tudna szólalni. Bár a tét túl kicsinek tűnik ekkora szenvedélyekhez, a rendező-nek mégis el kell hinnie, hogy a szintézis, komédia és tragédia (intrika és melodráma) összeolvastása maradéktalanul sikerült. Ez nem a tétből, hanem a mű egészéből következik. Minden szereplő gesztusaiban, szavaiban ott lapul a pátosz és erkölcstelenség, a retorika és érzelemszegénység egymást feltételező kettőssége. Viselkedésük olykor abszurd, mégis indokolt, ha sikerül ezt a kettősséget ábrázolni. A kulcsemberek ehhez a nem könnyű feladathoz természetesen Figaro.

Milyen ez a Figaro?

Fáradt. Fel tud paprikázódni, ki tud kelni magából, ha muszáj, de reflexei korántsem működnek olyan ki-válóan, mint egykor. Lemarad. A hosszú tespedés alatt berozsdásodtak a korábban oly hajlékony izületek, és elhervadtak a szóvirágok. Figaro kénytelen újra eljátszani Figaro szerepét. Mintha egy kicsit rozogább, öregebb színészt béreltek volna fel egy fiatalabb szerepre. Ez a Figaro a nyugdíj felé kacsingat. Gyermekei, akik agg korát felderítének, nincsenek. Figaróból átlag-Figaro lett, átlagszenvedélyek kormányosa, öre, garanciája, szürke kisegér a szürke kisegerek között. Szürkesége a mérték és keret ehhez a túlcsondult történethez. Fekete-fehér változat, szakadozott kópia, nagy bosszúság a mozigépésznek.

A régi mese, mint valami színes álom, kavarog meg-vénült hőseink körül (tán igaz se volt), a téma elfogy, a sodrás elakad, de mint egy véletlenül önmagától be-induló zenedoboz, akadozva még egyszer lejátsza a hajdani dallamot.

Egy ötlet van előtünk, de műalkotás értékű ötlet: a múlt idő fikciójának segítségével nézünk végig *innen* újra ama múltba süppedt történeten. *Igy lesz A bűnös anyából folytatás és beteljesülés. Így lesz jó darab belőle.*

Beaumarchais

A másik Tartuffe avagy A bűnös anya

Fordította: Forgách András

Szín: Párizs, a gróf családja által elfoglalt hotel. Az események 1790 végén játszódnak

Személyek

ALMAVIVA GRÓF, minden dolyftól mentes büszke spanyol nagyúr
ALMAVIVA GRÓFNÉ, nagyon boldogtalan, angyalian jámbor teremtés
LÉON lovag, a fiúk, szabadságszerető ifjú, mint minden heves és új lélek
FLORESTINE, Almaviva gróf gyám- és keresztleánya, rendkívül érzékeny fiatal teremtés
BÉGEARSS, ír főle, a spanyol tűzéréség őrnagya, a gróf hajdani követi titkára, nagyon mély ember, a cselszövés nagymestere, a zavarkeltés művésze
FIGARO, inas, borbély és a gróf belső embere, olyas-valaki, akit a világban szerzett tapasztalatai és az események formáltak
SUZANNE, a grófné első szobalánya, Figaro felesége, kiváló asszony, ragaszkodik az úrnőjéhez, már kiábrándult az ifjúkor illúzióiból
FAL ÚR, a gróf jegyzője, pontos és nagyon megbízható ember
GUILLAUME, Bégearss német inasa, túlságosan is egy-ügyű egy efféle gazdához

ELSŐ FELVONÁS

Szín: egy erősen feldíszített szalon

Első jelenet

Suzanne, magában, sötét színű virágokból formál csokrot

SUZANNE Bár ébredne fel és csöngetne az úrnő; szomorú művemmel elkészültem. *(Leroskad egy székre)* Még kilenc óra sincs, és már olyan kimerültnék érzem magam ... Mielőtt lefeküdt volna, még utasított, és ezzel tönkretette az egész éjszakámat ... „Holnap, Suzanne, virradatkor hozass sok-sok virágot, és díszítsd fel velük a szobáimat ...” Aztán a portáshoz: „Ma senkit se engedj be hozzám! — Fekete és mély-vörös virágokból állíts össze egy csokrot, egyetlen szál fehér szegfűvel a közepén...” Tessék, itt van. Szegény asszonyom! Hogy sírt! .., Kinek szól ez a sok-féle előkészület? . . . Ha Spanyolországban volnánk, ma Léon fiát ünnepelnénk ... *(Tűkzatosan)* És még valakit, aki nincs már! *(A virágokat nézegeti)* A vér és a gyász színei! *(Sóhaj)* Ez a sebzett szív nem gyógyul be sosem. Fekete selyemszalaggal kötöm át a csokrot, mert szomorú ábrándjainak így felel meg. *(Atkóti a csokrot)*

Második jelenet

Suzanne, akit Figaro rejtélyes képpel figyel
(Ennek a jelenetnek forró legyen a ritmusa)

SUZANNE Lép be végre, Figaro! Úgy sündörögsz itt, mint egy házibarát!

FIGARO Lehet nyugodtan társalogni?

SUZANNE Csak az ajtó maradjon nyitva.

FIGARO És miért, ha szabad érdeklődnöm?

SUZANNE Mert beszélgetésünk tárgya bármelyik pillanatban beléphet.

FIGARO Honoré Tartuffe Bégearss?

SUZANNE Épp rá várok. És kérek, ne nagyon használd ezt a nevet. Még visszajut a fülébe, és meg-hiúsítja tervedet.

FIGARO Nem Honorénak hívják?

SUZANNE Lehet, de nem Tartuffe-nek.

FIGARO A kutyafáját!

SUZANNE Aggodalomra semmi ok.

FIGARO Csak mindjárt felrobbanok.

Suzanne feláll

Ez hát a megállapodásunk? Így segítesz megelőzni a zűrzavart? Lehet, hogy még mindig bolonddá tesz téged ez az elvetemült?

SUZANNE Nem gondolnám; de mintha gyanakodna, nem mond semmit. Félek, nem nagyon hiszi el, hogy mi ketten összevesztünk.

FIGARO Tegyük úgy, mintha állandóan gyötörnénk egymást.

SUZANNE Mért van ehhez hirtelen olyan nagy kedved?

FIGARO Nézzük csak, mi történt idáig. Mióta Párizsban vagyunk, és Almaviva úr ... Nevén kell nevez-nem, mert gyűlöli, ha Monseigneurnak szólítják ...

SUZANNE *(dühös)* Gyönyörű! Az úrnóm meg kíséret nélkül járkál az utcán. Megnézhetjük magunkat!

FIGARO Mióta az a duhaj elsőszülött fia párbajban meghalt, itt minden megváltozott! A gróf úr komor lett és kétségbeesett.

SUZANNE A te kedved sem túl rózsás!

FIGARO Mennyire meggyűlölte a másik fiát!

SUZANNE De még mennyire!

FIGARO Milyen boldogtalan az úrnő!

SUZANNE Az úr valóságos bűnt követ el.

FIGARO És most egyszerre milyen nyájas a kis gyám-leánya, Florestine iránt! Mintha csak egyedül az érdekelné, hogy tudná saját magát kiforgatni a vagyonából!

SUZANNE Hé, Figaro! Mit hordasz itt össze hetet-havat?

Hisz mindezt tudom.

FIGARO Még egyszer a szádba rágom, hogy biztosan megértsd. Nem lett-e pokolian világos előttünk, hogy ez a csirkefogó írlandi, ez az istencsapása, a gróf titkáráként, néhány rejtjeles üzenet révén birtokába jutott a család legbensőbb titkainak? És miután ez a minden hájjal megkent gazember az álmos Spanyol-országból idecsalogatta őket, fenekestül felforgatta a házi békét, csak hogy hasznot húzhasson a mehasonlottságból, hogy elválassza a nőt az urától, feleségül vehesse a gyámleánykát, és megkaparinthassa egy széthulló család minden vagyonát?

SUZANNE Végtere is mit vársz tőlem? Mit tehetek én?

FIGARO Ne veszítsd szem elől, tudják minden lépéséről.

SUZANNE Hisz minden szavát jelentem neked.

FIGARO Ó, amit mond ... Az sosem az, amit gondol! Hanem ami véletlenül csúszik ki a száján; egy apró fesztus, egy mozdulat... ezek árulják el a lélek titkát. Itt szörnyű gasszág készül! De csak hadd érezze magát tökéletes biztonságra. Az arca elképesztő ... hamis, csalárd és ráadásul szemtelen; ostoba, diadalittas a siker előtt! Nem tudnál te is ugyanúgy színlelni, mint ő? Hízelegj neki, ringasd hamis reményekbe, ne tudj ellenállni, bármit is kíván!

SUZANNE Ami sok, az sok!

FIGARO Csak egész nyugodtan; és ha már elég sokat tudok, célunkat is elérjük.

SUZANNE ...És ha mindent kitálatnék az úrnómnek?

FIGARO Még nem jött el az ideje; a hatalmában tartja őket. Nem hinnének neked, mi elvesznénk, s ők is velünk. Kövesd mindenhová, légy az árnyéka ... én majd odakint leselkedem.

SUZANNE Barátocskám, már mondtam, hogy nem bizik bennem; és ha így rajtakap minket, együtt ... Épp most jön le a lépcsőn... Csukd be az ajtót! ... Csináljunk úgy, mintha épp összekaptunk volna. *(Az asztalra teszi a csokrot)*

FIGARO (*felemeli a hangját*) Nem engedem ! Ha még egyszer rajtakaplak
SUZANNE (*emelt hangon*) Naná! — Majd nagyon fè lek tóled!
FIGARO (*mintha pofont adna neki*) Ah, szóval csöppè sem fèlsz! ... Hát akkor tessék, ez a tiéd! Szemtelen
SUZANNE (*úgy tesz, mintha megkapta volna*) Megüt engem ... az úrnóm szobájában!

Harmadik jelenet

Bégearss órnagy, Figaro, Suzanne

BÉGEARSS (*egyenruhában, karján fekete selyemszalag*)
Türhetetlen ez a lárma ! Már egy órája mást se hallani . . .
FIGARO (*félre*) Egy órája!
BÉGEARSS Jövök, s egy összetört. zokogó asszonyt találok ...
SUZANNE (*úgy tesz, mintha sírna*) Kezet emelt rám nyomorult!
BÉGEARSS Iszonyú! Figaro úr! Megüthet-e egy úri-ember egy másik nemből való személyt?
FIGARO (*nyersen*) A fene ott egye! Jobban teszi, hL nem avatkozik bele, uram! Èn nem vagyok *uriember* ez a nó nem a *másik nemből* való, és nem is *személy* egyszerűen a feleségem. Pimasz fehércseléd, aki mindenbe beleüti az orrát, és azt hiszi, kikezdehet velem mert egyesek ebben a házban kedvelik ! Tudom én hogy kell az ilyet ráncba szedni ...
BÉGEARSS Mindig ilyen brutális?
FIGARO Uram, ha véletlenül döntőbíróra szorulnék az ügyben, maga lenne az utolsó, és maga jól tudja miért!
BÉGEARSS Maga sérteget engem, uram; a gazdájánál jelenteni fogom a dolgot.
FIGARO (*maró günynyal*) Èn? Magát sértegetni? Ez le-hetetlen. (El)

Negyedik jelenet

Bégearss, Suzanne

BÉGEARSS Gyermekek, alig térek magamhoz. Miért ragadtatta el így magát?
SUZANNE Kereste az alkalmat, hogy belém köthessen: száz szörnyűséget mesélt önről. Megtiltotta, hogy lássam őnt, hogy csak egy szót is váltsak önnel. Èn a maga pártját fogtam, vitatkozni kezdtünk; pofon lett a vége ... Életében először ütött meg, de én elválok. Látta, nem?
BÉGEARSS Borítsunk fátylat rá. — Már majdnem kételkedni kezdtem benned, de ez a veszekedés vissza-adta a bizalmamat.
SUZANNE Ezzel vigasztal?
BÉGEARSS Ugyan ! Èn bosszút állok érted ! Itt az ideje, szegény Suzanne-om, hogy hálámat kimutassam! Mindenekelőtt elmondok neked egy nagy titkot. Biztos, hogy jól be van zárva az ajtó?

Suzanne elmegy megnézni

(*Félre*) Ah, csak három percig egyedül maradhatnék azzal a dupla fenekű ládikával, amit magam csináltattam a grófnénak, és ahol azok a fontos levelek lapulnak
SUZANNE (*visszajön*) Szóval? Mi az a nagy titok? BÉGEARSS Légy hű barátodhoz, sorsod jóra válik. —
Elveszem Florestine-t; ez már bizonyos, az apja ragaszkodik hozzá.
SUZANNE Kicsoda? Az apja?
BÉGEARSS (*nevet*) Hol élsz te? A messziről érkezett árva lány, gyámleány vagy keresztleány többnyire a férj természetes gyermeke. Nem tudtad? (*Komoly hangon*) Egyszerűen elveszem feleségül. . . . Ha belopsz a szívébe.
SUZANNE Ó, de hiszen Léon halálosan szerelmes belé.
BÉGEARSS A *fiuk*? (*Hidegen*) Ót majd eltávolítom.

SUZANNE (*döbben*) De hisz Florestine egészen odavan érte! BÉGEARSS Léonért?
SUZANNE Igen.
BÉGEARSS (*hidegen*) Majd kigyógyítom.
SUZANNE (*még jobban csodálkozik*) De hisz az úrnó, aki tud a dologról, már áldását adta rá.
BÉGEARSS Majd megváltoztatjuk a véleményét. SUZANNE (*döbben*) Még ezt is?... De Figaro, ha jól tudom, a fiatalember bizalmasa.
BÉGEARSS Ez a legkisebb gondom. És te is megszabadulsz végre tőle.
SUZANNE Csak ne süssön ki valami rosszat... BÉGEARSS Ugyan már ! A pusztá ész legyöz minden akadályt! ^sök is, saját jól felfogott érdekükben, önként mondanak majd le egymásról.
SUZANNE (*hitetlenkedve*) Ha ezt véghezviszi, uram ...
BÉGEARSS (*nyomatékkal*) Véghezviszem. — Remélem, tisztában vagy vele, hogy a szerelem semmi szerepet nem játszik egy ilyen házasságban? (*Cirógató tekintettel*) Igazából csak téged szeretlek.
SUZANNE O, ha az úrnóm akarta volna ...
BÉGEARSS Kétségtől megvigasztalhattam volna. Azonban elutasította közeledésemet. A gróf akaratának megfelelően a grófné zárdába vonul.
SUZANNE (*élesen*) Ebben ne számítsam rám. Ellene semmit.
BÉGEARSS A pokolba is! Leghóbb vágya teljesül. Min-dig azt hallani : „Ez egy földre szállt angyal!” SUZANNE (*haragszik*) S ha így van is? Ezért kínozni kell?
BÉGEARSS Nem, de legalább az *ég* közelébe, az angyalok honának közelébe kell segíteni, oda, ahonnan valamikor leszállt ide ... Egyébként az új és nagy-szerű törvények mellett nincs egyszerűbb *dolog, mint* a válasz ...
SUZANNE (*élesen*) A gróf válni akar?
BÉGEARSS Ha csak teheti.
SUZANNE (*dühösen*) Hitvány férfiak! Meg kéne mindet fojtani!
BÉGEARSS (*nevetve*) Merem remélni, hogy velem ki-vételt teszel.
SUZANNE Tudja isten ... nem nagyon.
BÉGEARSS (*nevetve*) Tetszik nyílt haragod; jó szíved-ről árulkodik. Ami pedig a szerelmes lovagot illeti . . . a gróf majd utazni küldi ... messzire és soká. Figaro, a világlátott férfiú lesz diszkrét útítársa. (*Megragadja Suzanne kezét*) S ami minket illet: a gróf, Florestine és jómagam, ugyanabban a hotelban szállunk majd meg; s a drága Suzanne, titkaink bizományosa lesz az intézőnk, a cselédség irányítója : szabadon rendelkezik mindennel. Se férj, se pofonok, se durva parancsolgatás — csupa arany, csupa bárszony napok, gazdagság és siker lesz az osztályrésze ! ...
SUZANNE Ha jól értem hízelkedését, úgy képzeled, hogy Florestine mellett őnt is szolgálni fogom?
BÉGEARSS (*hízelgő hangon*) Nem vitás, számítottam rád. Nagyszerű nő vagy, meg kell adni. Minden más már a kezemben van, ez az egy függ tőled. (*Élesen*) Például ma is tehetnél nekünk egy jelentős ...

Suzanne szigorúan ránéz

(*Helyesbít*) Jelentőst mondok, mert lehet némi fontossága. (*Hidegen*) Tulajdonképpen nincs semmi jelentősége. A grófnak az az elképzelése, hogy lányának nászajándékul a grófné gyémántjaihoz tökéletesen hasonlókat készített majd. De nem akarja, hogy bárki is tudomást szerezzen erről.
SUZANNE (*meglepetten*) Nocsak!
BÉGEARSS Érdekes eszme, határozottan. A szép gyémántok szépen pontot tesznek a dolog végére. Lehet, hogy megkér majd, hozd ki a felesége ékszerládikáját, hogy ékszerésze összevehesse őket a most készülőkkel
SUZANNE Hogy olyanok legyenek, mint az úrnóméi? Különös gondolat!
BÉGEARSS Azt szeretné, ha legalább olyan szépek lennének ... Hidd el, nekem ez teljesen mindegy! Nézd, már jön is.

Ötödik jelenet

A gróf, Suzanne, Bégearss

GRÓF Bégearss úr, önt keresem.

BÉGEARSS Mielőtt bementem volna önhöz, uram, jeleztem Suzanne-nak, hogy szándékában van elkérni tőle a ládikát ...

SUZANNE Monseigneur, legalább hallgasson meg ... GRÓF Hagyd már ezt a Monseigneur! Mit parancsoltam, amint megérkeztünk ide?

SUZANNE Én úgy találom, hogy az kisebbit minket. GRÓF Mert nem ismered a különbséget a hiúság és a- / igazi büszkeség között. Idegen országban jobb nem belegázolni az előítéletekbe.

SUZANNE Na jó! Uram, möszi, adja szavát legalább. hogy ...

GRÓF (büszkén) Egy Almaviva?

SUZANNE Mária hozom. (Félre) Fenébe! Figaro ötlete volt, hogy ne tagadjak meg semmit! ...

Hatodik jelenet A

gróf, Bégearss

GRÓF Ez a kérés mintha nyugtalanította volna. BÉGEARSS Ami engem sokkal jobban nyugtalanít, az az ön komor tekintete.

GRÓF Neked mondjam, barátom? Fiam elvesztése számomra a legnagyobb csapás. A régi seb újra vérzik, a fájdalom megőrjíti, élni sincs kedvem.

BÉGEARSS Ha nem tiltotta volna meg, hogy ebben a kérdésben ellentmondjak önnek, most azt mondanám, a második fia ...

GRÓF (élénken) Második fiam? Olyan pedig nincs!

BÉGEARSS Ne izgassa fel magát, uram; gondolkozzunk józanul. A szívéhez közel álló gyermek elvesztése talán igazságtalanná teszi a másikkal szemben, asszonyával, önmagával szemben. Szabad-e pusztá feltételezésekre alapozni egy ilyen súlyos ítéletet?

GRÓF Pusztá feltételezések? Sajnos, túl sokat tudok. Legnagyobb bánatom, hogy nincsenek bizonyítékaim. — Míg szegény fiam élt, ennek nem tulajdonítottam jelentőséget. De hogy nevemet, birtokaimat, vagyonomat ez örökölje ... Teli közöm ehhez az alakhoz? Zord megvetésem, a nemesi cím, a máltai kereszt, egy kis kegydíj -- ez lett volna bosszúm vele és anyjával szemben. De fel tudod-e fogni kétségbeesésem, mi-kor nem csupán imádott fiamat veszítem el, hanem rangomat, címeimet egy idegen öröklő; és ráadásul sebeimet naponta felszakítva jön, és a gyűlöletes „apám” névvel illet?

BÉGEARSS Uram, félek, csak felizgatom, pedig csillapítani szeretném, de az ön asszonyának feddhetetlen élete...

GRÓF (haraggal) Ez csak tetézi! Pédás étellel leplezni egy ekkora szégyent! Hűsz éven át, erkölcsiével és szigorú ájtatosságával kényszeríti ki a külvilág becsülését; egyedül rám hártva ezzel a színleléssel állítólagos furcsa viselkedésem minden ódiáját és következményét ... Csak még jobban gyűlölöm ezért.

BÉGEARSS Tegyük fel, valóban bűnös : mit tehetne? Van-e olyan vétek a világon, amit hűszévnvi vezeklés ne tehetne jóvá? Talán ön makulátlan volna? És az ifjú Florestine, akit ön a gyámleányának nevez, és aki ennél sokkal, de sokkal közelebb áll önhöz ...

GRÓF Ó lesz bosszúm biztosítéka! Mindenemet ráírom. A hozománya az a hárommillió lesz, ami most jött meg Vera-Cruzából; te kapod meg az egészet. Csak abban segíts, hogyan tegyük ezt az adományt láthatatlanná. Megkapod az összes váltót, bemutatlak mint völegényt, aki épp most örökölt, valami távoli rokontól ...

BÉGEARSS (mutatja karján a gyászszalagot) Látja, engedelmességem jeléül máris gyászt viselek.

GRÓF Amint megkapom a király engedélyét, hogy spanyolországi birtokaimat francia pénzre válthassam, megtalálom az eszközt, hogy minden, a birtokok is, a pénz is, a tiéd legyen.

BÉGEARSS (élénken) Ebből nem kérek, uram. Hát pusztá gyanúper miatt... melyek nem lehetnek meg-

alapozottak, cinkosa legyek abban, hogy nevének örökösét így kifossa! Egy kiváló fiatalembert, aki kétségtelenül...

GRÓF (türelmetlenül) Sokkal kiválóbb, mint a saját fiam, ezt akarja mondani? Mindenki így gondolja, épp ez bőszt ellene a leginkább! ...

BÉGEARSS Ha gyámleánya elfogad engem, s ha ön hatalmas vagyonából ezt a hárommillió mexikói aranyat hozomány céljára kiemelné, én semmiképp sem akarnék a birtokosa lenni. Ragaszkodom hozzá, hogy a házassági szerződés a következő kitéttel tartalmazza : szerelmem jeléül hitvesernnek adományozom.

GRÓF (karjába öleli) Hűséges, igaz barátom! Micsoda férjet adok a lányomnak!

Hetedik jelenet

Suzanne, a gróf, Bégearss

SUZANNE Uram, ime, az ékszerdoboz; ne őrizzék túl soká; vissza kell tennem a helyére, mielőtt az úrnóm felébredne.

GRÓF Suzanne, most elmehetsz. Kérlek, ne engedj be senkit, amíg nem csöngetek.

SUZANNE (félre) Figyelmeztessük Figarót. (El)

Nyolcadik jelenet A

gróf, Bégearss

BÉGEARSS Mi a célja a ládika megvizsgálásával? GRÓF (zsebéből briliánsokkal kirakott karkötőt húz elő) Nem titkolom előled tovább szégyenem minden részletét: figyelj. Egy bizonyos Léon d'Astorga, ki apród volt hajdan, és akit Cherubinnak neveztek ...

BÉGEARSS Ismerem; egy ezredben szolgáltunk, ugyanabban, melyben önnek köszönhetően órnagy lehettem. De ő hűsz éve halott már.

SRÓF Épp ez gyanúm alapja. Szeretni mert a grófnét; sejtettem, ő sem közömbös iránta; eltávolítottam Andalúzi "abál, besoroztattam a seregembe. — Egy évvel a fiam születése után ... akit most egy aljas pár-baj elrabolt tőlem (szeméhez emeli kezét), mikor mint Mexikó alkirálya hajóra szálltam; a grófné, ahelyett, hogy Madridban maradt volna, vagy sevillai palotában, vagy Aguas Frescasban lakott volna, ami egy csodálatos lakhely, mit gondolsz, drága barátom, hol kívánta eltölteni távollétem esztendeit? Astorga nyomorult kastélyában, ebben a porfészekben, amit még az apród szüleitől vásároltam. Itt akarta hát el-tölteni ezt a három évet; itt hozta világra ... — kilenc vagy tíz hónap múlva, mit tudom én — ezt a nyomorult gyermeket, aki egy gaz csábító vonásait viseli! Mikor a festő, a grófné karkötőjéhez meg-festett engem, igen megtetszett neki az apród, készített róla egy tanulmányt; dolgozósobámat díszíti ez a szép kép.

BÉGEARSS Igen. (Lesüti a szemét) Ez is 'annak a bizonyítéka, hogy a grófné...

SRÓF (élénken) Látni se akarja? Akárhogy is van, erről a portréről készíttettem egy másolatot ebbe a karkötőbe, ami éppolyan, mint az övé, ugyanaz az ékszerész készítette, aki a gyémántokat hajdan a foglalatba helyezte; most felcserélem a kettőt. Ha a grófné hallgat — ennél nem kell jobb bizonyíték. Ha beszél — nos, akkor néhány célratörő kérdés fényt derít majd szégyenemre.

BÉGEARSS Ha tanácsomat kéri, uram, ellenzem a tervet

SRÓF Miért?

BÉGEARSS A becsületes ember irtózik az efféle mód-szerektől. Ha a véletlen, a szerencse vagy a balszerencse bizonyos tényeket hozna a tudomására, meg-bocsátanám, ha a végére akarna járni a dolognak. De csapdát állítani! Meglepetéseket előkészíteni! Hol az a kicsit is jobb érzés ember, aki ilyen módon próbálna akár halálos ellenségével szemben is előnyhöz jutni!

GROF Túl késő meghátrálni; a karkötő kész, az apród képmása benne van...
BÉGEARSS *(megragadja a ládikát)* Uram, az igazi becsület nevében...
GRÓF *(kiveszi a karkötőt a ládikából)* Ó, drága kép-másom, végre a kezemben tartalak! Legalább lesz annyi örömem, hogy a lányom csuklóját díszítéd majd, aki ezerszer méltóbb rá, hogy viseljen! ... *(Be-teszi a másikat)*
BÉGEARSS *(úgy tesz, mintha ellenkezne vele. Mind-ketten maguk felé húzzák a ládikát, Bégearss ügyesen kinyitja a dupla feneket, és dühösen felkiált)* Tessék, eltört a doboz!
GRÓF *(odanéz)* Nem! Vitánk egy titokra derített fényt. A dupla fenék papírokat rejt!
BÉGEARSS *(ellenkezik)* Azzal áltatom magam, uram, hogy nem él vissza a helyzettel...
GRÓF *(türelmetlenül)* „Ha a szerencsés véletlen — mondtad te magad az előbb — bizonyos tényeket hozna a tudomására, megbocsátanám, ha a végére akarna járni a dolognak...” A véletlen így hozta, és én követem tanácsodat. *(Küragadja a papírokat)*
BÉGEARSS *(hevesen)* Esküszöm mindenre, ami szent, nem leszek cinkosa egy ilyen merényben! Tegye vissza a papírokat, uram, vagy itt hagyom. *(Eltávolodik. A gróf olvasni kezdi a papírokat. Bégearss lopva figyeli, és titokban ünnepel)*
GRÓF *(örjöngve)* Ennyi elég is; a többit beleteheti, ezt megtartom.
BÉGEARSS Nem! Bármit tartalmazzon is az az irat, több önben a becsület, semhogy elkövesse egy ilyen ...
GRÓF *(büszkén)* Egy ilyen ...! Fejezze be! Mondja ki a szót, elviselem.
BÉGEARSS *(meghajol)* Bocsásson meg, uram és jötevőm! Csak fájdalمام készítetett a tiszteletlen szemrehányásra.
GRÓF Távol álljon tőlem, hogy haragudjam, melletted szól ez is. *(Egy fotelba veti magát)* Ó, hűtlen Rosine!... Mert minden csapodárságom dacára, ő volt az egyetlen, aki iránt érezni tudtam... A többi nőt csak leigáztam! Megőrjít, hogy ez a méltatlan szenvedély ennyire ...! Megvetem magam, mert szeretem!
BÉGEARSS Az isten szerelmére, uram, tegye vissza ezt a végzetes papírt.

Kilencedik jelenet

Figaro, a gróf, Bégearss

GRÓF *(feláll)* Mit alkalmatlankodik már megint? FIGARO Jövök, mert csöngettek.
GRÓF *(dühösen)* Csöngettem, én? Furcsa egy inas! ...
FIGARO Kérdezze meg az ékszerésztől, aki ugyanúgy hallotta, ahogy én.
GRÓF Az ékszerészem? Mit akar tőlem?
FIGARO Azt mondja, meg volt beszélve, a karkötő ügyében, amit elkészített.

Bégearss, amikor látja, hogy Figaro a ládikát keresi a tekintetével, mindent megtesz, hogy azt eltakarja előle

GRÓF Eh... Jöjjön vissza máskor.
FIGARO *(rosszindulatúan)* Miután az úr épp kinyitotta az úrnő ékszeres ládikáját, talán épp ez az alkalmas pillanat...
GRÓF *(haraggal)* Nyomozó uraság! Távozzon! És ha egy szót is mer ejteni ...
FIGARO Egyet? A sok is kevés volna. Nem szeretek fél munkát végezni. *(Vizsgálhatja a ládikát, a papírost a gróf kezében, kihívóan Bégearss-ra néz és el)*

Tizedik jelenet A

gróf, Bégearss

GRÓF Zárjuk vissza e hűtlen ládikát. Itt a bizonyíték, amit kerestem. Megtartom, kétségbe vagyok

esve. Mért is találtam meg? Ó, Istenem, olvassa, olvassa, Bégearss úr!
BÉGEARSS *(eltolja magától a papírost)* Mások titkába behatolni? Isten óvjon attól, hogy valaha is a szememre vethessék!
GRÓF Márpedig száraz az a barátság, amelyik vissza-utasítja az ilyen bizalmat. Látom, hogy csak olyan bajjal képesek együtt érezni az emberek, ami őket is sújtja.
BÉGEARSS Mi? Mert visszautasítottam, hogy belenézzenek egy... *(Hirtelen)* Dugja el, jön Suzanne. *(Gyorsan visszazárja a ládikát)*

A gróf a mellényébe rejt a levelet, a szíve fölé

Tizenegyedik jelenet Suzanne, a gróf,

Bégearss

SUZANNE *(szalad)* A ládikát, a ládikát! Csönget az úrnő.
BÉGEARSS *(odaadja neki)* Suzanne, láthatod, hogy nem esett semmi baja.
SUZANNE Mi van az úrral? Olyan különösen néz. BÉGEARSS Csak a maga tapintatlan férje az oka, aki a parancsa ellenére is belépett.
SUZANNE *(ravaszul)* Pedig úgy mondtam neki, hogy értsen belőle. *(El)*

Tizenkettedik jelenet

Léon, a gróf, Bégearss

GRÓF *(távozni akar, amikor meglátja a belépő Léont)* Tessék, itt jön a másik!
LÉON *(félénken meg akarja ölelni a grófot)* Mély tiszteletem, apám. Jól aludt az éjjel?
GRÓF *(szárazon, ellőki)* Hol volt, uram, tegnap este? LEON Bemutattak egy érdemes társaságban, apám... GRÓF Ahol ön előadást tartott?

LÉON Felkértek egy tanulmány felolvasására, amit a szerzetesi fogadalommal való visszaélésekről írtam, valamint az alóla való felmentés jogi vonatkozásairól. GRÓF *(keserűen)* A lovagok fogadalma is ide értendő? BÉGEARSS Úgy hallom, dolgozata komoly tetszést aratott.

LÉON Csak elnézőek voltak korom iránt.
GRÓF Tehát ahelyett, hogy megtenné a megfelelő úti előkészületeket, hogy lovagi rendje becsületét kiérdemelje, újabb ellenségeket szerez magának? Fogalmazványokat firkál köznap stílusban? Hamarosan nem lehet megkülönböztetni egy úriembert a tudóstól!
LÉON *(félénken)* Apám, különbséget a tudatlan és a képzett ember között fognak tenni, s szabad ember és a rabszolga között.

GRÓF Rajongók bölcselkedése! Tudjuk, hova vezet ez. *(El akar menni)*

LÉON Apám...!

GRÓF *(megvetően)* Hagyja a mesteremberekre az efféle triviális megszólításokat. A mi köreinkben emelkedettebb nyelvet használunk. Ki mond „apám”-at az Udvarban? Úr! Hívjon „uram”-nak! Milyen közönséges a stílusa! Az apja... *(El)*

Léon Bégearss-ra néz, aki mentében részvevő mozdulatot tesz

Jöjjön már, Bégearss úr, jöjjön!

Vége az első felvonásnak

MÁSODIK FELVONÁS

Szín: a gróf könyvtárszobája

Első jelenet

A gróf

GRÓF Végre egyedül vagyok; olvassuk el ezt a döbbenetes írást, amit egy szinte felfoghatatlan véletlen

Harmadik jelenet

Florestine, a gróf, Bégearss

juttatott a kezemre. *(Kebléből kihúzza a levelet, és minden szót külön hangsúlyozva olvassa)* „Ó, esztelen és szerencsétlen ember! Sorsunk beteljesedett. Az éjszakai rajtaütés, amit ellenem merészelt, a kastélyban, ahol nevelkedett, ahol ismeri a járást; az azt követő erőszak; az Ön bűne — az enyém... *(megáll)* amiért elnyerem méltó büntetésemet. Ma, Szent Léon napján, mely e hely védőszentje és az Öné is, fiúgyermeket hoztam a világra, szégyenemet és kétségbeesésemet. Szomorú elővigyázatosságomnak hála, a becsületemen nem esett folt; de az erényem oda. Tudom, szüntelen könnyeim sem moshatják le soha a bűnt... melynek következménye egész életemre elkísér. Ne lásdon többé soha: ez a nyomorult Rosine visszavonhatatlan parancsa... aki már nem meri másik nevét leírni.” *(A kezét, melyben a levél is van, a homlokához érinti, így járkal tovább)* Aki nem meri másik nevét leírni! ... Ó, Rosine! Hol van az az idő?... Hogy megalázkodtál! *(Nyugtalanul)* Ez nem egy romlott nő stílusa! Aljas megrontó ... Nézzük a választ ugyanerre a levélre. *(Olvass)* „Mert nem láthatom többé, életem gyűlöletes lett előttem, és boldogan veszítem el egy erőd ostrománál, ahová nem vezényelt senki. Visszaküldöm önnek szemrehányó sorait, a képmását, amit rajzoltam, a hajfűrtöt, amit elraboltam Öntől. A barátom, aki mindezt át-adja Önnek, mikor én már nem leszek, tökéletesen megbízható. Láta kétségbeesésemet. Ha egy szerencsétlen halála ébreszt még Önben némi részvétet, hadd legyen az örökös egyik neve... egy másik és boldogabb... remélem, hogy a Léon név felidézzi Önben egykor egy szerencsétlen emlékét... aki Ont imádvá lehelte ki lelkét, és aki utóljára írja alá a nevét, Cherubin Léon d'Astorga.” ...Aztán, véres be-tűkkel: „Halálos sebesülten újra felnyitottam ezt a levelet, és véremmel írom Önnek e fájdalmas, végső búcsút. Emlékezzen rám...” A többi elmosták a könnyek... *(Nyugtalanul)* Ezt sem egy romlott ember írta! Szerencsétlen megtévelyedett... *(Leül, magába roskad)* Szívzaggató!

Második jelenet

Bégearss, a gróf

Bégearss megáll, mielőtt belépne, nézi a gróft, és rejtélyesen harapdálja az úját

GRÖF Ó, drága barátom, jöjjön végre!... annyira le vagyok sújtva

BÉGEARSS Egészen megrémít, uram, alig merek beljebb lépni.

GRÖF Épp most olvastam el ezt az írást. Nem, ezek sem nem halátlanak, sem nem szörnyetegek; csak esztelenek és szerencsétlenek, ahogy ők maguk nevezik magukat...

BÉGEARSS Magam is így gondolom.

GRÖF *(feláll és járkal)* Nyomorult nők, hagyják magukat elcsábítani, ám sejtelmük sincs a sok bajról, amit ezzel elszabadítanak... Csak mennek, csinálják, a szégyen meg gyűlik, gyűlik... és az igazságtalan, könnyelmű világ a hallgatag apát vádolja, akit némán emészt a fájdalom! ...Érzéketlennek nevezik, mert megtagadja érzéseit egy bűnös házasságtörés gyümölcsétől! Ha mi félrelépünk, ez őket nem fosztja meg szinte semmitől, legalábbis nem veszi el az anyaság bizonyosságát tőlük, és ez felbecsülhetetlen előny! Míg az ő legkisebb szeszélyük, kedvtelésük, könnyelmű meg gondolatlanságuk szét tudja zúzni a férfi boldogságát... az egész élete boldogságát, az apaság biztonságát. Ó, nem véletlenül helyeznek olyan súlyt a nők hűségére! A társadalom-ban a jó is, a rossz is az ő viselkedésüktől függ; a családok paradicsoma vagy pokla mindig attól függ, hogy a nők milyen képet alakítanak ki magukról a többiekben.

BÉGEARSS Nyugodjon meg, itt jön a lánya.

FLORESTINE *(virágcsokorral az oldalán)* Azt mondták, uram, nagyon elfoglalt, alig mertem zavarni tisztelettel.

GRÖF Te adsz nekem elfoglaltságot, gyermekem! *Leányom!* Ó, annyira jólesik így neveznem téged, hisz gyermekkorod óta a gondodat viselem. Anyád férje teljesen elszegényedett: halála után nem maradt tőle semmi. S mikor édesanyád is elhagyta ezt a világot, rám bízott téged. Ígéreteket teljesítettem, és teljesíteni is fogom, leányom; nagyszerű férjet adok neked. Nyíltan beszéljek barátunk előtt, aki szeret minket. Nézz körül: válassz! Nem látsz senkit itt, ki szívedet birni méltó volna?

FLORESTINE *(megcsókolja a kezét)* A szívem az öné, uram, és ha megkérdeznék, azt válaszolom, hogy a boldogságomhoz elég az, amim van. — Ha fiaura megházasodik —

mert nyilván nem marad meg a máltai rendben — fiaura, ha megházasodik, el-hagyja apját. Ó, engedje meg, hogy öreg napjaira gondját viselhessem! Olyan kötelesség ez, uram, amit boldogan teljesítenék.

GRÖF Hagyd ezt az uramozást a közömbös érzelem-nek! Senki sem akadhat fenn azon, ha egy hálás gyermek kedvesebb néven szólít! Nevezd apádnak.

BÉGEARSS Méltó ő, igazság szerint, az ön teljes bizalmára... Kisasszony, csókolja meg jószágos, szelíd védelmezőjét. Többel adósa, mint hinné. Gyámsága nem csupán kötelesség. Barátja volt... titkos barátja az ön anyjának... és, hogy mindent egyetlen szóval kimondjak

Negyedik jelenet

Figaro, a grófné, a gróf, Florestine, Bégearss. A grófnén fésűlködőköpeny

FIGARO *(bejelenti)* A grófné.

BÉGEARSS *(dühödten pillantást vet Figaróra. Félre)* Csirkefogó.

GRÓFNÉ *(a grófnak)* Figaro azt mondta nekem, hogy ön rosszul érzi magát. Rémülten rohanok, és látom ...

GRÖF Hogy ez a toladó fickó már megint hazudott önnek.

FIGARO Uram, az előbb még annyira dúlt volt a tekintete... hál' isten... úgy látszik, semmi...

Bégearss vizsgálja Figarót

GRÓFNÉ: Jó reggelt, Bégearss úr! ... Lám, Florestine is itt van; valósággal sugároz... Nézzék, milyen friss, milyen szép! Ha az ég lánygyermekkel ajándékozott volna meg, olyant kívántam volna, mint amilyen te vagy, alakra is, jellemre is. Betöltenéd a helyét? Akarod, Florestine?

FLORESTINE *(kezet csókol neki)* Ó, asszonyom! GRÓFNÉ Ki díszített fel virággal már korán reggel? FLORESTINE

(örömmel) Senki, asszonyom; én magam

készítettem a csokrokat. Nem Szent Léon napja van ma?

GRÓFNÉ Drága gyermekem, te nem felejtess el sem-mit! *(Megcsókolja a homlokát)*

A gróf rettenetes mozdulatot tesz, Bégearss visszafogja

(Figarónak) Ha már ilyen szépen összegyűltünk, értesítse a fiamat, hogy itt költjük el a csokoládét ma reggel.

FLORESTINE Míg elkészítik, keresztapám megmutatná Washington szép mellszobrát, amiről azt mondják, önnél van?

GRÖF Nem tudom, ki küldte, én nem kértem senkitől, kétségtelenül Léonnak szánták. Szép; a dolgozó-szobámban van: jöjjetek mind velem.

Bégearss, aki utoljára marad, kétszer is hátrafordul hogy megvizsgálja Figarót, aki ugyanúgy néz rá visz sza. Szavak nélkül is fenyegetni látszanak egymást

Ötödik jelenet

Figaro, egyedül, rendezgeti az asztalt és a csészéket reggelihez

FIGARO Kígyó, de inkább baziliszkus ! Csak mérsi gess, vesd rám elrettentő tekinteted ! Én ölni is tudol a nézésemmel!... Vajon hova érkeznek a csomagjai' Semmi sem jön számára a ház postájával! Egyedü szállt volna fel a pokolból? ... Valami másik ördöggel csak levelezik... És nem tudok rájönni, ki az ..

Hatodik jelenet

Figaro, Suzanne

SUZANNE (szalad, körülnéz, és gyorsan mondja Figaró fülébe) Ó veszi el a gyámleányt feleségül. — A gróf már odaigért neki. — Kígyógyítja Léont a szerelméből. — Kiábrándítja Florestine-t. — Az úrnő bele fog egyezni. — Téged elűz a házból. — Kolostorba zárhatja az úrnómet, és beindítja a válást. — Kiforgatja a fiatalembert az örökségéből, és engem tesz meg mindenesnek. Ezek a mostani újságok. (Elszalad)

Hetedik jelenet

Figaro, egyedül

FIGARO Nem, szó se lehet róla, őrnagy úr ! Előbb még számolunk egymással. Megtanulja még tőlem, hogy nem ostobáké a győzelem. Ariadne-Zsuzsimnak hála, kezemben a fonál, ami kivisz a labirintusból, a szörnyet bekerítettük ... Saját csapdádba csalogtatlak, és oly szépen lelepleződsz majd! ... De mi sürgetheti annyi-ra, hogy ilyen hibát vétsen, és eljárjon a szája az effajtanak. Ha már annyira biztonságban érzi magát, hogy... Az ostobaság és a hiúság elváthatatlan társak. Az én ravasz emberem fecseg, és kiadja magát. Elvesztette az ítélőképességét. Öreg hiba.

Nyolcadik fejezet

Guillaume, Figaro

GUILLAUME (egy levéllel) Bégearss úr! Ach, hát méksintsch itt?

FIGARO (az asztalt rendezgeti) Várd meg, mindjárt visszajön.

GUILLAUME (hátrál) Meingott! Asz uraságot nem fokom asz ön társaságában várakozni ! A kasztám nem örülne neki, asz már szent!

FIGARO Megtiltotta neked? Add csak ide azt a levelet, majd odaadom neki, ha jön.

GUILLAUME (hátrál) Makának lefelet? Soha! Eszer örtök ! Elkerket.

FIGARO (félre) Dolgozzuk meg egy kicsit az ostobáját. — A postáról jössz, nem igaz?

GUILLAUME Örtök és pokol! Nem onnan jöfök. FIGARO A levél nyilván attól az uraságtól jött, na,

hogy is hívják... az irországi rokonától, akitől épp most örökölt? Ugye így van, Jó Guillaume-om?

GUILLAUME (együgyűen nevet) Lefél, egy hullától, uram? Ki fan szárfá. Esz nem falószinülek, hodj el-táfosztott, ez edj olyantól jön, aki nem natyon elékedt ... Auslandból ...

FIGARO Szóval szerinted egy olyan elégedetlenkedő?

GUILLAUME Iken, de nem fátyak mektyöszötve ...

FIGARO (félre) Nyilván; ez a briganti csak a csaláshoz ért. (Guillaume-hoz) Meg kellene nézni a bélyeget, hogy meggyőződhesünk róla.

GUILLAUME Mektyöszöttni, minek? A lefelek O'Connor úrkosz érkesznek; asztán mek aszt se tudom, mi az a péjek.

FIGARO (élénken) Connor! Az ír bankár?

GUILLAUME Úty fan.

FIGARO (magához tér, hidegen) Itt, nem messze, a hotel mögött?

GUILLAUME Eine natyon schöne hász, istenpiszony! Asz emperek olyan natyon kecsesek, ha szapad esszel a kifejesséssel élnem. (Visszavonul)

FIGARO (magának) Ó, szerencse ! Ó, boldogság!

GUILLAUME (visszajön) Ne peszélj, maka, hoty asz l)ankár, senkinek, érted maka? Nem lett folna szad... A részantyalát! (Sarkával dobbant)

FIGARO Menj már, távol áll tőlem az ilyen; ne félj.

GUILLAUME A kasztám monta, hogy Fikaro ur ety szörnyetek, de nekem nem... Esz ikasz ... Viszont mékisch posszant, hoty elmontam maának ...

FIGARO És miért?

GUILLAUME Nem tudom. Asz áruló szolka, néssze ... Pün, naty pün, parpár, konosz, és mékis ... tyermekesch.

FIGARO Ez igaz; viszont te nem mondtál semmit.

GUILLAUME (kétségbeesve) Meingott! Meingott! Aszt se tudom, mit montyak ... faty mit ne... (Sóhajtvá visszavonul) Ó ! (Együgyűen bámulja a könyvtár könyveit)

FIGARO (félre) Ez aztán felfedezés ! Véletlen ! Légy üdvöz. (Noteszét keresi) Azért a végére kéne járnom, hogyan fér meg egy ilyen agyafürt fickó egy ilyen agyalágyulttal... Ahogy a tolvaj is ,kerüli a gázlámpát ... De az ostoba ember olyan, mint a homályos üvegű mécses : fény se ki, se be. (Beszél, míg a noteszébe ír) O'Connor, ír bankár. Itt kell sötét vizsgálóbizottságot felállítanom. A módszer nem túl alkotmányos; ma! perdio! a haszon! Aztán meg, csak mások példáját követem ! (Ír) Négy-öt Lajos-arany a postával megbízott cselédnek, hogy egy kocsmában Honoré Tartuffe Bégearss minden levelét felbontsa ... Honorálni fogják a tártüffködését, uram! megszűnik annak lenni, hamar ! Egy Isten vezetett a nyomára engem. (Összecsukja noteszét) Véletlen ! Te félreismert istenség ! az okoriak még sorsnak neveztek ! a mieink más névvel illetnek ...

Kilencedik jelenet

A grófné, a gróf, Florestine, Bégearss, Figaro, Guillaume

BÉGEARSS (észreveszi Guillaume-ot, és ingerülten így szól hozzá, míg elveszi tőle a levelet) Nem tudsz meg-maradni otthon?

GUILLAUME Aszt hittem, hoty esz a lefel, eszt natyon tetszik ... (El)

GRÓFNÉ (a grófhhoz) Uram, ez a mellszobor gyönyörű darab ; a fia látta már?

BÉGEARSS (felbontotta a levelet) Ó, levél Madridból! a miniszter úr titkáratól! Van benne valami, ami önt érinti. (Olvas) „Mondja meg Alaviva grófnak, hogy a holnap távozó futár a király engedélyét is magával viszi, mely minden birtokának eladására vonatkozik.”

Figaro fülel, és jelzi, hogy felfogta, mi van a levélben

GRÓFNÉ Figaro, mondd meg a fiamnak, hogy mind-annyian itt reggelizünk.

FIGARO Asszonyom, megyek, és közlöm vele. (El)

Tizedik jelenet

A grófné, a gróf, Florestine, Bégearss

GRÓF (Bégearss-nak) Haladéktalanul tájékoztatnom kell a vevőmet. Küldjék a teámat a dolgozószobámba.

FLORESTINE Papácskám, magam viszem be. GRÓF (halkan Florestine-nek) Gondolj sokat arra a kevésre, amit mondtam neked. (Megcsókolja a homlokát és el)

Tizenegyedik jelenet

Léon, a grófné, Florestine, Bégearss

LÉON *(sértetten)* Apám azonnal kimegy, mihelyst megjelenek! Ma nagyon ridegen bánt velem.
GRÓFNÉ *(szigorúan)* Hogy beszél, fiam? Az ember nem tekinthet arcucsapásnak minden kis igazságtalanságot. Az ön apja azért ment ki, hogy levelet írjon a birtokeladás ügyében.
FLORESTINE Bánkodik a papája után? Mi mindannyian óutána bankódunk. És mivel ő nem felejtette el, hogy ma őnt ünnepeljük, uram, megbízott, adjam át önnek ezt a csokrot. *(Nagy pukedlöt csinál)*
LEON *(míg Florestine a gomblyukába igazítja a csokrot)* A felköszöntésre drágább személyt nem is választhatott volna. *(Megcsókolja)*
FLORESTINE *(kiszabadul a karjaiból)* Látja, asszonyom, még tréfálni se lehet vele, rögtön kihasználja...
GRÓFNÉ *(mosolyog)* Gyermekeim, a névnapján megengedhető neki egy kis semmisség.
FLORESTINE *(lesüti a szemét)* Büntetésből, asszonyom, kérem, olvastassa fel vele a tanulmányt, amit tegnap annyira ünnepeltek a társaságban.
LÉON Ha anyám is úgy ítéli, vétkeztem, megyek, hogy jóvátegyem.
FLORESTINE Ó, asszonyom! Parancsolja meg neki! GRÓFNÉ Hozza ide, fiam, a tanulmányt; magam valami kézimunkáért megyek, hogy jobban tudjak figyelni.
FLORESTINE *(derűsen)* Maga konok! Így van ez jól; nem akarta, most mégis meghallgatom.
LÉON *(lágyan)* Megparancsolta, és én nem akartam? O, Florestine, ezt kikérem magamnak!

A grófné és Léon, mindketten a maguk oldalán, ki-mennek

Tizenkettedik jelenet

Florestine, Bégearss

BEGEARSS *(halkan)* Nos, kisasszony? Rájött, már kit szántak önnek?
FLORESTINE *(boldogan)* Drága Bégearss bácsi! Hisz maga olyan közeli barátunk, hogy fennhangon merek a bácsi előtt gondolkodni. Kire is emeljem tekintetem? Jól mondta a keresztapám: *nézz körül: válassz.* Látom túlaradó jóságát; ez nem lehet más, mint Léon. De én, a nincstelen, vajon visszaélhetek-e...
BEGEARSS *(rettenetes hangon)* Kicsoda? Léon? a fia? az ön fivére?
FLORESTINE *(fájdalmas sikollyal)* Ó, uram! ...
BEGEARSS Nem mondta meg világosan az előbb: nevezd apádnak? Ébredjen fel, drága gyermekeim! Szabaduljon meg e csalóka álmától, mely gyászos véget érhet.
FLORESTINE Ó, igen, gyászos lehet mindkettőnkre nézve.
BEGEARSS Remélem, tisztában van vele, hogy egy ilyen titkot lelke mélyére zárva kell őriznie. *(Florestine-t nézve el)*

Tizenharmadik jelenet

Florestine, egyedül, zokogva

FLORESTINE Ó, egek! A bátyám, és mégis remélni mertem! ... Micsoda rettenetes villámcsapás! Milyen kegyetlen felébredni egy ilyen álomból! *(Lesújtva egy zsámolyra hull)*

Tizennyolcadik jelenet

Léon, papírral a kezében, Florestine

LEON *(vidáman, félre)* Anyám még nem jött vissza, Bégearss úr már elment; használjuk ki a szerencsés pillanatot. — Florestine! Ma reggel oly gyönyörű volt, a tekintete oly derűs, a hangja csupa vidámság; fel-támadt minden reményem.

FLORESTINE *(kétségbeesve)* Ó, Léon! *(Visszaroskad)* LÉON Egek! A szeme csupa könny, az arca lesújtott, mi a baj?
FLORESTINE Én vagyok a legszerencsétlenebb ezen a földön!
LÉON Floresta, hát már nem szeretsz? Ismered az érzéseimet

...
FLORESTINE *(ellentmondást nem tűrő hangon)* Az érzései? Ne beszéljen nekem róluk többé.
LEON Micsoda? Szerelmem tiszta és...
FLORESTINE *(kétségbeesve)* Fejezze be ezt a kegyet-len társalgást, különben azonnal itt hagyom.
LEON Nagy égl! Mi történt? Bégearss úrral beszélt az előbb, kisasszony, szeretném tudni, mit mondott ön-nek ez a Bégearss.

Tizenötödik jelenet

A grófné, Florestine, Léon

LÉON Anyám, segítsen rajtam. Kétségbe vagyok esve: Florestine már nem szeret!
FLORESTINE *(zokogva)* Én, asszonyom, hogy én nem szeretem őt? A keresztapám, ön és Léon, ez mindenem ezen a földön.
GRÓFNÉ Nem kétlem, gyermekeim. Nagylelkű szívedet ismerem. De mért olyan levert Léon?
LEON Helyesli ön, anyám, a forró szerelmet, amit Florestine iránt érzek?
FLORESTINE *(a grófné karjába veti magát)* Parancsolja meg neki, hogy hallgasson! *(Zokogva)* Megöl miatta a fájdalom!
GRÓFNÉ Gyermekeim, egy szavadat sem értem. Épp-oly meglepett vagyok, akárcsak ő. Hisz te reszketsz! Mit követett el a fiam, ami ennyire megrémített?
FLORESTINE *(a grófnéra borul)* Ő nem követett el semmit. Szeretem és tisztetem, mint a bátyámat; de ennél többet nem kívánhat tőlem.
LEON Hallja ezt, anyám? Kegyetlen leány, magyarázatot kérek.
FLORESTINE Hagyjon engem, hagyjon, ha nem akarja, hogy meghaljak.

Tizenhatodik jelenet

A grófné, Florestine, Léon, Figaro, aki teásszervizzel érkezik; Suzanne, a másik oldalon, egy himzörámával

GRÓFNÉ Vigyél vissza mindent, Suzanne: se reggeli nem lesz itt, se felolvasás. Figaro szolgálja fel a teát a gazdájának; a dolgozósobájában ír. Es te, Florestine, gyere velem, nyugtasd meg barátnődet. Drága gyermekeim, szívből szeretlek titeket. — Mért bánt-játok hát egymást ilyen részvétlenül? Van itt néhány dolog, amit tisztáznom kell.

A két nő kimegy

Tizenhetedik jelenet

Suzanne, Figaro, Léon

SUZANNE *(Figaróhoz)* Nem tudom, mi történhetett; de fogadni mernék, hogy ez csakis Bégearss műve lehet. Mindenképpen figyelmeztetnem kell az asszonyomat, FIGARO Várj, míg többet nem tudok: ma este összehangoljuk terveinket. Ó, egy olyan felfedezést tettem...
SUZANNE Elmondod majd? (El)

Tizennyolcadik jelenet

Figaro, Léon

LÉON *(vigasztalanul)* 4, istenek!
FIGARO Mi történt, uram?
LÉON Ó, ha tudnám! Még sosem láttam Florestát ilyen jókedvűnek, és tudom, hogy előtte apámmal beszélt

Egy pillanatra egyedül hagyom Bégearss úrral; aztán itt találom, egyedül, szeme csupa könny, és azt parancsolja, hogy ne nézzek soha rá, amíg csak élek. Mit mondhatott neki?

FIGARO Ha nem félnék túlzott lobbanékonyaságától, elmondanám önnek, ami önre is tartozik. De mivel nagy óvatosságra van szükségünk, egyetlen túl erős szó is elég az ön részéről, hogy tíz év megfigyeléseinek gyümölcsét elveszítsem.

LÉON Ó, ha csak óvatosságnak kell lenni ... Mit gondolsz, mit mondhatott neki?

FIGARO Hogy el kell fogadnia Honoré Bégearss urat férjül; hogy ezt az ön apja meg ő már eldöntötték. LÉON Apám és ő? Az életével lakol az áruló! FIGARO Ilyen módon, uram, nem fog meglakolni; viszont kedvesével együtt kaknr, s ráadásul a maga örökségéből élni, azt fog.

LÉON Ah, bocsáss meg, barátom: taníts meg arra, mit tegyek.

FIGARO Fejtsd meg a szifinx rejtélyét, különben fel-fal. Más szavakkal: fékezze magát, hagyja, hadd be-széljen, színleljen, ahogy ő.

LÉON (örjögve) Fékezzem magam!... Igen, megfékezem magam. De a szívem tombol! Elvenni tőlem Florestine-t! Tessék! Ki jön itt? Magyarázatot követelek ... hüvösen.

FIGARO Minden elveszett, ha elszólja magát.

Tizenkilencedik jelenet

Bégearss, Figaro, Léon

LÉON (nehezen türtőzteti magát) Uram, uram, csak egy szóra. A saját nyugalma érdekében is kérem, köntörfalazás nélkül válaszoljon. Florestine csupa kétségbeesés; mit mondott ön Florestine-nek?

BÉGEARSS (jeges hangon) Honnan veszi, hogy mondtam neki valamit? Nem gondolja, hogy nélkülem is rosszkedvű lehet?

LÉON (élenken) Csak semmi mellébeszélés, tisztelt uram. Florestine elragadó hangulatban volt ma reggel, de amint ön magára hagyta, csak zokogni tudott. Bármi legyen is az oka, bánatában osztoznom kell. Mondja meg, vagy másként ad számot róla.

BÉGEARSS Kevésbé parancsoló hangnemben mindent elérhet nálam. Fenyegetőzése hidegen hagy.

LÉON (dühöngve) Hát jó, védj magad, gazember! Az életeddel fizetsz ezért, vagy én az enyémmel. (Törére helyezi kezét)

FIGARO (közbelép) Bégearss úr! A barátja fiával? A barátja házában? Ahol vendég?

BÉGEARSS (fegyelmezi magát) Tudom én, hogy mivel tartozom... Magyarázattal szolgálok, de nincs szükségem tanúkra. Távozzon, hagyjon magunkra minket.

LÉON Menj, drága Figaro: látod, hogy nem szökhetsz el előlem.

Ne hagyjunk semmilyen kibúvót neki.

FIGARO (félre) Megytek, szaladok, szólok az apjának. (El)

Huszadik jelenet

Léon, Bégearss

LÉON (elállja a kijáratot) Ha nem kíván beszélni, megüvhatunk. Válasszon, uram: az egyik e kettő közül.

BÉGEARSS (hidegen) Léon! Tisztességes ember nem vágja el barátja fiának a torkát. Csak nem azt kívánja, hogy egy nyomorult inas előtt magyarázkodjam, aki amúgy is egészen a gazdája fejére nőtt? LÉON (leül) Én várok, uram...

BÉGEARSS Ó, hogy fogja még bánni esztelen haragját! LÉON Ezt mindjárt meglátjuk.

BÉGEARSS (hüvös méltóságot öltve föl) Léon! Ön szereti Florestine-t, látom régóta már... Amíg a bátyja élt, nem hittem volna, hogy ez a végzetes és kiüttalan szerelem valaha is beteljesülhet. De a gyászos pár-baj óta, mely fivére életét követelte, maga lépett az ő helyére, és én elbizakodottan úgy véltem, hatással

lehetek apjaurára annak érdekében, hogy egyesíts(önt azzal, akit szeret. Számtalanszor próbáltam meg-győzni, de lebirhatatlan ellenállásán megtört minder igyekezetem. Kétségbeesve láttam, hogy elutasítja tervet, mely mindenki boldogságát beteljesíteni látszott... Bocsásson meg, fiatal barátom, sülyos bánatot fogok okozni önnek, de meg kell tennem, hogy megmentsem a kilátástalan boldogtalanságtól. Szedj(össze minden józanságát, most szüksége lesz rá. — Kényszerítettem apját, törje meg a csendet, árulj, el nekem titkát. „Ó, barátom” — mondta nekem végül a gróf —, „ismerem fiam szerelmét, de vajon hozzáadhatom-e Florestine-t feleségül? Akiről úgy vélik gyámleányom 'az a lányom... az ő húga.”

LÉON (hirtelen visszadöbben) Florestine? hűgom BÉGEARSS Ime a szó, amit a szigorú kötelességtudás... De, ó, mindkettejüknek tartoztam ezzel: ha hallgatók, önök elveszhetnek volna. Nos! Léon, akar még párbaozni velem?

LÉON Nagylelkű barátom! Én egy hálátlan szörnnyeteg vagyok! Felejtse el esztelen haragomat... BÉGEARSS (nagyon tartuffe-ien) De csak azzal a fel-tétellel, hogy ez a végzetes titok nem derül ki sohasem... Az apa szégyenét kitárni a világ előtt nagy bűn volna...

LÉON (a karjába veti magát) Ó, soha!

Husznegyedik jelenet

A gróf, Figaro, Léon, Bégearss

FIGARO (futva) Ime, itt vannak, ime, itt vannak! GRÓF Egymás karjába omolva! Mi az, elvesztette a józan eszét? FIGARO (kábultan) Hitemre! Uram... még kevesebbtől is el lehet.

GRÓF (Figaróhoz) Megmagyarázná ezt a rejtélyt?

LÉON (csupa reszketés) Nem, atyám, én tartozom magyarázattal. Bocsásson meg! Belehalok a szégyenbe! Egy meglehetősen léha tárgyban... nagyon is elfeledkeztem magamról. Nagylelkűségében Bégearss úr nemcsak eszemre térített, de esztelenségemre mentséget találva meg is bocsátott. Épp hálát adtam neki, amikor önök megleptek minket.

GRÓF S nem ez az utolsó alkalom, hogy háláját kifejezheti. Mi neki mindannyian hálával tartozunk.

Figaro a homlokára csap, nem beszél. Bégearss nézi őt, és mosolyog

(Fiának) Uram, távozzat. Csak beismerése fékezi haragomat.

BÉGEARSS ó, uram, én már el is felejtettem.

GRÓF (Léonnak) Menjen, és bánja meg, hogy tisztelenlül viselkedett a barátommal, az ön barátjával szemben, aki a legerényesebb ember...

LÉON (távozóban) Kétségbe vagyok esve!

FIGARO (félre, dühösen) Egy légiónyi ördög egyetlen zsakettban!

Huszonkettedik fejezet A

gróf, Bégearss, Figaro

GRÓF (Bégearss-nak, félre) Barátom, fejezzük be, amit elkezdünk. (Figarónak) Hübelebalázs úr, kinek a feje csupa kótyagos találgatással van tele, legyen szíves, adja át nekem azt a hárommillió aranyat, amelyet Cadizból maga hozott el hatvan váltó formájában. Megbízta önt, hogy készítsen róluk jegyzéket.

FIGARÓ Elkészült.

GRÓF Adja ide az irattartót.

FIGARÓ Melyiket? Amelyikben a hárommillió van? GRÓF Úgy van. Mi az? Mire vár?

FIGARÓ (alázatosan) Én, uram?... Már nincs nálam.

BÉGEARSS Hogyan, már nincs magánál?

FIGARO (büszkén) Nincs, uram.

BÉGEARSS (hirtelen) És mit tett vele, uram?

FIGARO Ha gazdám kérdez, számot adok neki csele-

kedeteimről; de önnek? Önnek nem tartozom számadással.

GRÓF (*dühösen*) Pimasz fráter! Mit tett vele? FIGARO (*hidegen*) Letétbe helyeztem Fal úrnál, az ön jegyzőjénél.

BÉGEARSS De ki mondta, hogy ezt tegye?

FIGARO (*büszkén*) Semki. Magam döntöttem így, és én mindig hallgatok magamra.

BÉGEARSS Fogadok, hogy nem igaz.

FIGARO Miután az elismervény nálam van, még elveszitheti a fogadást.

BÉGEARSS Ha a jegyző átvette, nyilván üzletelni akar vele. Egykutyá mind.

FIGARO Szebben is beszélhetne valakiről, akinek a Lékötelezettje.

BÉGEARSS Nem tartozom neki semmivel.

FIGARO Elhiszem; amikor negyvenezer aranyat tetszett

örökölni. GRÓF (*bosszúsan*) Még erről is van valami megjegyezni valója?

FIGARO Kinek? Nekem, uram? Hisz jól ismertem a rokont, akitől az úr örökölt. Léha egy fiatalember volt, szerencsejátékos és tékozló fiú, kötözködő, gátlástalan, erkölcsstelen, jellemtelen alak; még azok a bűnök sem voltak sajátjai, amikért egy szerencsétlen párbajban az életét kellett adnia ...

A gróf dobbant a lábával

BÉGEARSS (*dühösen*) Megmondja végre vagy sem, mért helyezte letétbe az aranyat?

FIGARO Csak azért, uram, hogy ne húzza le a zsebeimet: hát el is lophatták volna! Nem igaz? A legjobb házban is akad gazember manapság.

BÉGEARSS (*haraggal*) De az úr vissza kívánja kapni a pénzét.

FIGARO Akkor az úr elküldhet valakit érte. BÉGEARSS De vajon kiadja-e a jegyző elismervény nélkül?

FIGARO Én az elismervényt az úrnak visszaadom; a kötelességemet megtettem, ha valami baj lenne belőle, én nem tehetek róla.

GRÓF Várlak a dolgozószobámban.

FIGARO (*a grófnak*) Figyelmeztetem, uram, hogy Fal úr csakis az ön által aláírt elismervényre szolgáltatja ki a pénzt; a lelkére kötöttem. (El)

Huszonharmadik jelenet

A gróf, Bégearss

BÉGEARSS (*dühösen*) Dédelgesse csak ezt, az utolsót, meglátja, mi lesz belőle! Ószintén szólva, uram, az a barátai véleményem, hogy elkapatja a bizalmával; minden titkunkat ismeri. Az inasból és borbélyból kincstárust és titkárt csinált, igazi tótumfaktumot. Közismert, hogy ez az úr miféle hasznát húz önből.

GRÓF Hűségében nem kételkedem, ám olykor valóban nagyon pökhendi ...

BÉGEARSS Megvan a módja rá, hogy megszabaduljon tőle, és közben még meg is jutalmazza.

GRÓF Gyakran vágyódom erre.

BÉGEARSS (*bizalmasan*) Amikor a máltai lovagot útjára bocsátja, felügyeletül, gondolom, megbízható úti-társat kíván mellé adni. A fickó, akinek nyilván nagyon is hízeleg az efféle megbízatás, ezt nem utasít-hatja vissza, legalább hosszabb időre megszabadul tőle.

GRÓF Igaza van, barátom. Azt is hallottam, hogy nagyon rosszul él a feleségével. (El)

Huszonnegyedik jelenet

Bégearss, egyedül

BÉGEARSS Még egy lépés előre! ... Kém uraság, gaz-emberek gyöngye! A jó szolgát adod itt, és közben megfűjnád a hozományt? Te akarod a szerepeket ki-osztani? Hála Honoré Tartuffe gondoskodásának, asz-

tozkodhatsz a karavánok körjén, utánunk pedig nem szaglászol többé.

Vége a második felvonásnak HARMADIK FELVONÁS

Szín: a grófné lakosztálya, melyet mindenhol virágok díszítenek

Első jelenet

A grófné, Suzanne

GRÓFNÉ Semmit nem tudok kiszedni ebből a gyermekből. — Ezek a könnyek és ezek az elfojtott sóhajok!... Mintha valami bűnt követett volna el ellenem; állandóan bocsánatot kér; kolostorba akar vonulni. Ha a fiammal való viselkedését nézem, azt kell hinnem, szemrehányásokat tesz magának, mert meg-hallgatta szerelmét, táplálta reményeit, pedig vagyonát tekintve alatta áll. Bájós érzékenység! Az erény rokonszenves túlzásai! Bégearss úr ejthetett ki előtte olyan szavakat, amiket a szívére vett! Mert ez az ember annyira kényes és finom a becsület dolgaiban, hogy olykor maga is túlzásba esik, és fantomokat lát ott is, ahol mások semmit.

SUZANNE Nem tudom, honnan ered a baj; de igen különös dolgok történnek mostanában. Valami démon élesztget itt titkos tüzeket. Gazdánk a végletekig büskomor, mindannyiunkat elüldöz maga mellől. Ön szüntelenül sír, a kisasszony csupa sóhaj; a fia vigasztalhatatlan! ... Csak Bégearss úr, csak ő rendíthetetlen, akár egy isten! Rá semmi se hat, a maguk minden bánatát száraz szemmel nézi ...

GRÓFNÉ Gyermekek, a szíve osztozik bennük. Hidd el, hogy a vigasztaló nélkül, ki balszam bánatainkra, kinek bölcsessége biztos támaszunk, akit megédesíti a keserűséget, és ingerlékeny uramat lecsillapítja, nélküle mi még sokkal boldogtalanabbak lennénk!

SUZANNE Bárcsak ne csalódná, asszonyom!

GRÓFNÉ Máskor igazságosabb voltál hozzám!

Suzanne lesüti a szemét

Ami azt illeti, ő az egyetlen, aki kihúzhat a bajból. amibe a gyermek miatt kerültem. Kérd meg, jöjjön le hozzám.

SUZANNE Már itt jön ő maga; majd később fészünködjünk. (El)

Második jelenet A grófné, Bégearss

GRÓFNÉ (*fájdalommal*) Ó, szegény órnagyom, mi történik itt? Ütött a válság pillanata, a perc, melytől úgy féltem, s melyet távolról láttam lebegni a fejünk fölött? A gróf napról napra jobban elhidegül boldogtalan fiamtól. Valami végzetes felismerés az oka!

BÉGEARSS Asszonyom, ezt nem hiszem.

GRÓFNÉ Mióta az ég idősebb fiam halálával büntetett, a gróf teljesen kicserélődött. Ahelyett, hogy a római követtel együtt azon munkálkodna, hogy Léon esküjét semmissé tegyék, makacsul Máltába kívánja küldeni. Még azt is tudom, hogy egész vagyonát kész-pénzre kívánja váltani, és Spanyolországot végleg ott akarja hagyni. — Az egyik nap, vacsoránál, harminc ember előtt olyan hangon érvelt, a válasz mellett, hogy remegnem kellett.

BÉGEARSS Ott voltam; nagyon is emlékszem! GRÓFNÉ

(*könnyek között*) Bocsásson meg, nemes lelkű

barátom, csak ön előtt sírhatom ki magam! BÉGEARSS

Előtte igazán nem kell fájdalmát tit-

kolnia, én megértem önt.

GRÓFNÉ Végül is a gróf vagy ön sebezte meg Florestine szívét? A fiamnak szántam őt. Vagyontalan születésű, ez igaz, de nemes lelkű, szép és erényes, itt

nevelkedett körünkben : fiamnak, örökössé válva, nem lesz-e kettejük számára is elég birtoka?

BÉGEARSS Túlságosan is, és talán ez a baj !

GRÓFNÉ De mintha az ég csak azért várt volna ennyi ideig, hogy még jobban megbüntessen egy annyiszor megsiratott meggondolatlanságért, most minden egy-szerre látszik megcsúfolni reményeimet. Férjem meg-veti fiamat... Florestine elutasítja. Olyan keserű lett ez a lány, nem tudom, mitől, és látni se akarja Léont többé. Ő pedig belehal ebbe, a szerencsétlen, ez már bizonyos ! (Összekulcsolja kezét) Bosszúálló ég ! Hűsz-évi könnyek és megbánás után még vétkem leleplezésének szörnyűségét is tartogatod a számomra? Ő, ha csak nekem kellene szenvednem, nem panaszkodnék, Istenem! Csak a fiamnak ne kelljen egy olyan bűnért vezekelnie, amit nem követett el! Tud-e gyogyírt, Bégearss úr, ennyi bajra?

BÉGEARSS Igen, tisztelt asszonyom ! És tüstént eloszlatom minden aggodalmát. Ha félünk egy dologtól, tekintetünk erre a túlságosan is riasztó tárgyra szegeződik; bármit teszünk vagy mondunk, mindent meg-mérgez a félelem! E rejtélyek kulcsa a kezemben van. Ön még boldog lehet, asszonyom.

GRÓFNÉ Lehet-e boldog egy önvádakkal mérgezett lélek?

BÉGEARSS Az ön férje nem menekül Léon elől, nem is sejtí születése titkát.

GRÓFNÉ (élénken) Bégearss úr!

BÉGEARSS Mindaz, amit ön gyűlöletének tud be, csak aggályainak következménye. Ő, hogy meg fog könnyebbülni mindjárt!

GRÓFNÉ (hevesen) Drága Bégearss úr !

BÉGEARSS Am temesse megkönnyebbült szívébe a súlyos szót, melyet mindjárt hallani fog tőlem. Az ön titka, Léon születése ! Az övé : Florestine-é... (Halkabban) a gyámja ő... és az apja ...

GRÓFNÉ (kezét összekulcsolva) Mindenható Isten! Légy könyörületes hozzám!

BÉGEARSS Ítélje meg a gróf rémületét, mikor látja, hogy ez a két gyermek szerelemre lobban egymás iránt! Nem árulhatja 'el titkát, de el sern viselheti, hogy ez a vonzalom legyen hallgatásának gyümölcse; komorra lesz, furcsán viselkedik; és ha fiát elküldeni szándékozik, csak azért teszi, hogy távolléte és az eskü ereje oltsa ki, ha még nem késő, ennek ,a szerencsétlen szerelemnek a lángját, melyet érzése nem viselhet el.

GRÓFNÉ (forrón imádkozva) Minden jóság örök forrása, Istenem! Hát megengeded, hogy legalább részben jóvátégem akaratlan vétkemét, melyre egy esztelen bírt rá; mert van mit visszaadnom férjemnek, akit megbántottam ! Ó, Almagrá gróf ! Meggyalázott szívem, melyet hűszévi fájdalom tartott lakat alatt, újra megnyílik előtted! Florestine, az ön lánya, drága lesz nekem, mintha csak magam szültem volna. Legyünk elnézőek, ha szótlanul is, egymás iránt. Fejezze be, amit mondani akart, Bégearss úr! BÉGEARSS Barátnóm, nem fékezem egy jó szív első nekibuzdulását; az öröm érzései nem olyan veszélyesek, mint a bánatái : ám saját nyugalma érdekében hallgasson végig.

GRÓFNÉ Beszéljen, nagylelkű barátom: ön, akinek mindent köszönhetek, beszéljen.

BÉGEARSS Az ön férje, hogy megóvja Florestine-t ettől az általa vérfertőzőnek hitt szerelemtől, arra kért, vegyem őt feleségül; de függetlenül az ön fájdalmai iránt érzett mély és boldogtalan tisztelettől...

GRÓFNÉ (fájdalmasan) Ó, barátom ! Az irántam érzett részvéte indította ...

BÉGEARSS Szót se róla. Amikor a házasság eszméjéről először tudomást szerzett, Florestine azt hitte, Léonról van szó. Egész fiatal szívével beleélte ebbe magát, mikor egy inas bejelentette őnt. Ezután, anélkül hogy apjának nézetével megismertethetnem volna, egy szavam, mely a testvériség eszméjére rávezette, okozta ezt a vihart, váltotta ki vallásos rémületét, melynek sem ön, sem a fia nem tudhatták az okát.

GRÓFNÉ Távol állt tőle, hogy értse, a szegény gyermek.

BÉGEARSS Nos, hogy most már ön is tud róla, fáradozzunk-e tovább e házasság tervén, mely mindent helyrehozhat? ..

GRÓFNÉ (élénken) Így kell tennünk, barátom; szívem és eszem is ezt diktálja. És ebben enyém a döntő szó. Titkaink ezáltal rejtve maradnak; idegen nem hatolhat beléjük. Hűszévi szenvedés után boldog napokat élünk majd, és ezt egész családunk önnek köszönheti, nemes lelkű barátom.

BÉGEARSS (felemeli hangját) Hogy semmi meg ne zavarhassa a boldogságot, még egy áldozatot kell hoznunk, és tudom, hogy barátnóm megteszi ezt a kedvemért.

GRÓFNÉ Ó, jaj, én minden áldozatra kész vagyok!

BÉGEARSS (parancsoló tekintettel) Egy boldogtalan halott leveleit és papírjait hamuvá kell égetni. GRÓFNÉ (fájdalommal) Ó, Istenem!

BÉGEARSS Mikor haldokló barátom megbízott azzal, hogy önnek visszaadjam őket, utolsó kívánsága az volt, hogy az ön becsületének megmentése érdekében nyoma sem maradjon semminek, ami árthatna annak. GRÓFNÉ Istenem! Istenem! BÉGEARSS Hűsz év alatt sem tudtam elérni, hogy örök fájdalomnak szomorú táplálékától elfordítsa tekintetét. De függetlenül a fájdalomtól, melyet ez okoz önnek, nézzen szembe a veszéllyel is, ami fenyegeti.

GRÓFNÉ Ó, mitől is kellene tartanom?

BÉGEARSS (körülnéz, hallja-e őket valaki. Halk hangon) Nem gyanakszom Suzanne-ra, de egy szobalány, aki tud ezekről a papirokról, egy szép napon meg-csinálhatja velük a szerencsétjét. Elég, ha egy a gróf kezébe kerül, amiért még drága árat is fizethetne, és ön nyakig van a szerencsétlenségben.

GRÓFNÉ Nem, Suzanne tisztességes teremtés ...

BÉGEARSS (emeltebb hangon, határozottan) Tisztelt barátnóm! Megfizette már a gyengédség adóját, a fájdalomét és mindenfajta kötelességét is; és ha barátja viselkedésével elégedett, kérem a jutalmamat. El kell égetni az összes papírt, kitörölni egy bármennyire is levelezett vétek minden emlékét! De hogy ne kelljen visszatérnünk e fájdalmas tárgyra soha többé, követelem, hogy tüstént hozza meg ezt az áldozatot.

GRÓFNÉ (reszket) Mintha Isten szavát hallanám ! aki felejtést parancsol, s azt, hogy szaggassam szét a sötét fátylat, mely az ő halála óta rám borul. Igen, Istenem, engedelmeskedem egy barátnak, akit te ad-tál mellém. (Csönget) Amit Isten az ön nevében követel, azt a megbánás is tanácsolta; de gyengésem megakadályozott benne.

Harmadik jelenet

Suzanne, a grófné, Bégearss

GRÓFNÉ Suzanne! Kérlek, hozd ide az ékszerládikámat! — Nem, magam megyek érte, te nem tudod, hol a kulcsa ...

Negyedik jelenet

Suzanne, Bégearss

SUZANNE (zavarban van) Bégearss úr, miről van szó? Mindenki a feje tetején áll. Ez a ház kezd bolondok-házához hasonlítani ! Az úrnő sír; a kisasszony csupa sóhaj. Léon lovag vízbe akarja ölni magát; az úr bezárkózott, és senkit nem kíván látni. Mit akar mindenki hirtelen ettől az ékszeres ládikától?

BÉGEARSS (ajkára téve ujját, jelzi, hogy titokról van szó) Csitt! Csak semmi kíváncsiskodás! Hamarosan megtudod ... Minden jól halad; minden rendben van... E nap majd el... De csitt !

Ötödik jelenet

A grófné, Bégearss, Suzanne

GRÓFNÉ (kezében az ékszeres ládikával) Suzanne, hozz paraszt a budoárból.

SUZANNE Ha *papírokat* akar égetni, az éjjeli lámpa még ég az alkóvban. (*Előrelép*)
GRÓFNE Őrizd az ajtót, ne lepjen meg senki. SUZANNE (*miközben elmegy*) Fussunk gyorsan, szóljunk Figarónak.

Hatodik jelenet

A grófné, Bégearss

BÉGEARSS Mennyire kívántam ön miatt is, hogy el-érkezzen ez a mostani pillanat!
GRÓFNE (*elfulladva*) Ó, barátom! Milyen napot is választottunk, hogy meghozzuk ezt az áldozatot! Boldogtalan fiam születése napját! Ezt a napot, minden évben, a levelekkel töltöttem, bocsánatért esedezve az égtől, könnyeimmel öntöztem, míg újraolvastam őket. E szomorú irások tanúsították legalább azt, hogyha megtévedtünk is, nem voltunk megátalkodottak a bűnben. El kell hát égetnem mindent, ami belőle nekem megmaradt?
BÉGEARSS Hogyan, asszonyom? Tönkre akarja tenni a fiát, aki őt jelenti önnek? Nem kell-e megóvnia ezer szörnyű veszélytől akár áldozatok *árán* is? De hisz saját magának is tartozik ezzel! Talán egész élete biztonsága függ a határozott cselekvéstől! (*Ki-nyitja a ládika titkos rekeszét, és kivesszi a leveleket*)
GRÓFNÉ (*meglepetten*) Bégearss úr! Jobban nyitja, mint én magam ... Legalább még egyszer utoljára hadd olvassam *el!*
BÉGEARSS (*szigorúan*) Nem, nem engedem.
GRÓFNÉ Legalább az utolsót, amelyikben búcsúját értem ontott vérével írta le, s olyan példát adott számomra a bátorságból, amire nagy szükségem van, épp ma.
BÉGEARSS (*ellenkezik*) Ha egy szót is elolvas belőle, semmit el nem égetünk. Ön teljes áldozattal tartozik az égnek, merész, önkéntes és az emberi gyengéktől mentes áldozattal. De ha ön nem meri véghezvinni, nekem kell erősnek lennem önért is. Íme, mindet a tűzbe. (*Beledobja a csomagot*)
GRÓFNÉ (*élenken*) Bégearss úr! Kegyetlen barát! A2 életemet emészti el! Legalább egy foszlánya megmaradjon. (*A lángoló levelekre vetné magát, Bégearss~ lefogja a kezét*)
BÉGEARSS A hamvakat szétszórom a szélbe.

Hetedik jelenet

Suzanne, a gróf, Figaro, a grófné, Bégearss

SUZANNE (*fut*) Az úr itt van a nyomomban, Figaro vezeti.
GRÓF (*meglepi őket ebben a pozitívában*) Mit látok asszonyom! Miért e rendetlenség? Mi ez a tűz, ez ládika, ezek a papírok? Miért ez a vita, mik *eze* a könnyek?

Bégearss és a grófné zavarodottan állnak

GRÓF Nem *válaszol?*
BÉGEARSS (*összeszedi magát, és erőlködve mondja*, Remélem, uram, nem kívánja, hogy szolgálai előtt ad-jak magyarázatot. Nem tudom, mi célból lepte meg ennyire a grófnét. Ami engem illet, jellemembe; hüen csakis a színtiszta igazságot fogom *mondani* bármi legyen is az.)
GRÓF (*Figarónak és Suzanne-nak*) Távozzanak mind ketten.
FIGARO De uram, legalább adjon igazat, hogy jól tettem, mikor önnek adtam át az ügyvéd elismervényé egy ekkora összegről!
GRÓF Szívesen megteszem, miután egy tévedést hozol helyre. (*Bégearss-hoz*) Uram, láthatja, itt az elismer *vény*. (*Zsebre teszi megint*)

Figaro és Suzanne távoznak, mindketten a saját olda lukon

FIGARO (*halkan, Suzanne-nak, míg kimennek*) Ha most megússza ezt a magyarázkodást . . .

SUZANNE (*halkan*) Van hozzá esze.

FIGARO (*halkan*) Viszont megölöm.

Nyolcadik jelenet

A grófné, a gróf, Bégearss

GRÓF (*komoly hangon*) Asszonyom, egyedül vagyunk.
BÉGEARSS (*még mindig izgatott*) Én *fogok* beszélni. Alávetem magam ennek a kihallgatásnak. Láttá-e már valaha is, uram, hogy igaztalan lettem volna bármilyen *ügyben*?
GRÓF (*szárazon*) Uram... Nem mondtam ezt. BÉGEARSS (*teljesen összeszedte magát*) Bár aligha helyeselhetem az efféle illetlen vizsgálódást, a becsület arra kötelez, hogy megismételjem, amit a grófnénak mondtam, mikor a tanácsomat kérte: „Akinék titkai vannak, ne őrizzen meg olyan papírokat, amelyek *kompromittálhatnak* egy barátot, aki már halott, és aki ránk bízta azokat. Bármekkora bánatot is okoz megsemmisítésük, bármilyen érdek is fűződik meg-örzésükhöz, a holtak szent tisztelete mindenek előtt való.” (*A grófra mutat*) Egy előre nem *látott* véletlen nem juttathatja-e ellenségünk kezére őket?

A gróf megrántja Bégearss közeljét, hogy ne menjen túl messzire

Mást mondott volna ön, gróf úr, az én *helyemben*? Aki óvatoskodó tanácsra vágyik vagy szégyellni való gyengesége megerősítésére, ne hozzám forduljon! Önök mindketten meggőződhetnek erről, és különösen ön, gróf úr!

A gróf jelt ad neki

Nos, mivel a grófné megkért, anélkül hogy meg-vizsgáltam volna közelebből a papírokat, ezt a szigorú tanácsot adtam neki. Ám mivel a végrehajtáshoz hiányzott belőle a bátorság, én nem haboztam elszánását a magaméval helyettesíteni. Úrrá lettem oktalan tétovaságán. Ez volt vitánk lényege; de bár-ki bármit gondol, nem bánom sem azt, amit mondtam, sem azt, amit tettem. (*Felemeli karját*) Szent barátság! Hiú cím *csupán*, ha szigorú kötelességeidet elmulasztod! Engedjék meg, hogy visszavonuljak.
GRÓF (*rajongva*) Te legjobb ember a földön! Nem, nem fogsz itt hagyni minket! — Asszonyom, még szorosabb szálakkal fűzöm őt magunkhoz : hozzá-adom Florestine-emet.
GRÓFNÉ (*élenken*) Uram, nem élhetne méltóbban a *hatalommal*, „amit a törvény ad önnek Florestine fölött. Választása helyesléssel találkozik, ha így ítéli szükségesnek, és minél hamarabb meglesz, annál jobb.
GRÓF (*habozik*) Hát legyen!... Ma este... feltűnés nélkül... az ön *lelké*se...
GRÓFNÉ (*hévvel*) *Úgy* legyen! Én, aki anyja helyett anyja vagyok, én készítem elő a magasztos szer-tartást: de ugye nem enged, hogy csupán barátja legyen nagylelkű e derék leánnyal? Merem remélni az *ellenkezőjét*.
GRÓF (*zavartan*) Ó, grófné... úgy gondolja... GRÓFNÉ (*boldogan*) Igein, uram, így gondolom. Ma van a fiam születésnapja, e két esemény egybeesése drágává teszi előttem e napot. (El)

Kilencedik jelenet A

gróf, Bégearss

GRÓF (a grófné után néz) Alig térek magamhoz a csodálkozástól. Vitát vártam, számtalan ellenvetést; és ő igazságos, jó és nagylelkű az én gyermekemmel! „Én, aki anyja helyett anyja vagyok”, mondta... Ez nem *romlott* nő! A cselekedeteiben van valami le-

nyűgöző. Már a hangszíne szétzúz minden szemre-hányást. Amúgy is csak magamnak tehetek szemre-hányást, drága barátom, hogy ennyire meglepődtem, amikor égni láttam a papírokat.

BÉGEARSS Ami engem illet, én nem lepődtem meg, mikor láttam, hogy kivel érkezik ön. Ez a csúszó-mászó sügta be önnek, hogy elárulom a titkait? Az ilyen alantas rágalmak nem érnek el hozzám, alattam, alattam kúsznak az ilyenek a sárban. Egyébként mi szüksége volna, uram, ezekre a papírookra? Hát nem szerezte meg, ellenkezésem dacára is azt, amit akart? Ó, ha úgy tetszett volna az égnék, hogy a grófné korábban kéri tanácsomat! Most nem volnának önnek ellene kétségbevonhatatlan bizonyítékai!

GRÓF (*fájdalommal*) Igen, kétségbevonhatatlanok! (*Hévvél*) Kiveszem őket, égetik a mellemet! (*Kiveszi a kebléből és zsebre gyűri őket*)

BÉGEARSS (*lágán folytatja*) De tovább harcolok az ön törvényes fiának az érdekében! Mert ő végül is nem tehet róla, hogy szomorú sorsa az ön karjába lökte.

GRÓF (*újra őrvöng*) Ó, az én karomban? Soha.

BÉGEARSS Nem bűnös Florestine iránt érzett szerelmében sem; és ha továbbra is mellette marad, vajon egybekelhetek-e én ezzel a gyermekkel, aki maga is érintett lévén, csak az ön iránt érzett tisztelete miatt enged majd? A megsebzett érzékenység...

GRÓF Értelek, barátom! És megjegyzésem arra készítem, hogy azonnali távozását elhatározom. Igen, kevésbé leszek boldogtalan, ha a végzetes tárgy nem sérti többé szememet. De hogyan békitsem meg a grófnét? Vajon hajlandó lesz-e megválni a fiától? Kinek kell a botrány?

BÉGEARSS Botrány! ... Ugyan... ebben a léha országban a válás teljesen mindennapos dolog, nyugodtan váljon csak el.

GRÓF Hogy nyilvánosságra hozzam szégyenemet? Né-hány hitvány alak megtette már! Ez századunk el-fajzásának végső foka. Gyalázat legyen osztályrésze, aki ilyen botrányba keveredik, gazemberek mind, akik előidézik!

BÉGEARSS Én már megtettem a grófnéval szemben, önnel szemben, amit a becsület diktált. Nem vagyok az erőszakos módszerek híve, különösen ha fiúgyermekről van szó ...

GRÓF Mondja azt, hogy *egy idegenről*, akinek siettetni fogom a távozását.

BÉGEARSS És ne fedje azt a pimasz inast.

GRÓF Belefáradtam már a szolgálatába. Te pedig fuss, barátom, a jegyzőhöz; vedd fel ezzel az elismervénnyel a hárommillió aranyat, ami letétben van nála. Így hát valóban nagylelkű lehetsz a szerződésnél, amit még ma sietve megírunk ... mert, ime, te vagy a birtokosa... (*Odaadja neki az elismervényt, belekarol, és kimennek*) Ma este, éjfélkor, sok hűhó nélkül, a grófné kápolnájában ...

A többit nem halljuk

Vége a harmadik felvonásnak

HIEGYEDIK FELVONÁS

Szín: ismét a grófné lakosztálya

Első jelenet

Figaro, egyedül, izgatottan jobbra-balra néz

FIGARO Azt mondja, „Gyere hatkor az úrnő lakosztályába; itt tudunk a legbiztosabban beszélni...” Villámgyorsan elintézek mindent, ömlök rólam a víz, mire hazaérek! De hol van ő? (*Föl-alá járkál, gyötrődik*) A kutyafáját, mindjárt megbolondulok! Láttam, hogy kart karba öltve léptek ki innen... Na és? Mert kaptunk egy sakkot, már adjuk fel az egész játszmát? Elhagyja-e a szónok az emelvényt egyetlen ügyes közbeszólás miatt? Micsoda elvetemült szél-hamos! (*Élénken*) Sikertelen elégetnie az úrnő „összes

levelét, csak hogy az észre ne vegye, hiányos a köteg, ráadásul még ki is tud magyarulkodni! ... Ez maga a tömény pokol, Milton tollára méltó! (Tréfás *hangon*) Csak igazat mondtam az előbb véletlenül mérgemben: Honoré Bégearss úr az az ördög, akit a zsidók Légióknak neveznek; nézd meg közelebbről, mindjárt előtűnik a sátánfajzat hasított patája — ez az egyetlen olyan testrészünk, megmondta jóanyám, amit nem bírnak elrejtetni. (*Nevet*) Ó, most már megint gondtalan vagyok és vidám; különösen mert sikerült a mexikói aranyat biztonságba helyeznem Falmál, ezzel nyerünk egy kis időt. (*Útőgeti a kezében levő levélkét*) Még aztán... képmutatás doktora! Pokoli Tartuffe őrnagy! Hála a véletlennek, mely uralkodik mindenek felett, hála taktikámnak, néhány elhintett Lajos-arany, a leveled itt van a kezem-ben, amiben, ahogy mondani szokás, leveted álarcodat, jobbat kívánni sem lehet! (*Kinyitja a levelet, és azt mondja*) A zsvivány, aki felbontotta, ötven aranyat akar?... megkapja, ha megeri a levél; jó befektetése lesz egy évi béremnek, ha felnyithatom gazdánk szemét, akinek már annyival tartozunk. De hol vagy, Suzanne, hogy velem nevesse? Ó, que piacere!... holnap hát! Mert nem hiszem, hogy ma este bármilyen veszély fenyegetne... De miért vesztésem az időt? Még mindig megbántam eddig... (*Nagyon élénken*) Csak semmi késlekedés; helyezzük el a petárdát, aludjunk egyet rá, az éj tanácsot ad, és reggel majd kiderül, ki alatt robban előbb.

Második jelenet

Bégearss, Figaro

BÉGEARSS (*ugratja*) Csak nem Figaro urasághoz van szerencsém? Milyen kellemes találkozás!
FIGARO (*ugyanígy*) Remélem, öröme tartósabb lesz, mint az előbb, amikor jelenlétem annyira zavarta méltóságodat.
BÉGEARSS Szívére vette ezt az apróságot? Kérem, ne tegye! Mindenkinek megvan a maga rögeszméje. FIGARO Az uraság az, hogy csak zárt ajtók mögött tud igazat mondani?
BÉGEARSS (*megveregeti Figaro vállát*) Nem fontos a bölcsnek mindent hallania, tud ő eleget anélkül is. FIGARO Az ember azzal él, ami je vall, csekély tehetségével, amit az ég ad neki.
BÉGEARSS És az intrikus ezzel a kevéssel akar sokat nyerni?
FIGARO Miután tétet nem raktam föl, csak úgy nyer hetek, ha a másik veszít.
BÉGEARSS (*bosszúsan*) A játszma még hátravan, tisztelt uram.
FIGARO Sok hívet nem szerez majd vele magának, azt állítom. (*Együgyű arckifejezést ölt*) De ahogy bölcs Salamon mondta volt: *Mindenki magáért, Isten mindenkiért.*
BÉGEARSS (*mosolyog*) Szép mondás! Nem ő mondta azt is: *A nap mindenkire világít?*
FIGARO (*büszkén*) Igen, hogy átdöfje a kígyót, aki meg gondolatlan jötevője kezébe készül marni! (E)

Harmadik jelenet

Bégearss egyedül, Figaro után néz

BÉGEARSS Már nem is leplezi szándékait! Emberünk büszke? Ez jó jel, fogalma sincs a dolgok állásáról; megnyúlna a képe, ha tudná, hogy éjfélkor... (A *zsebeiben élénken keresgél valamit*) Hol van az a papiros? Na, megvagy végre. (*Olvas*) *Nyugta Fal közjegyző úrtól, az alanti listán szereplő hárommillió aranyról. Párizs, ...-án. Almaviva.* -- Helyes. Meg-tartom a gyámleányt és a pénzt is. De ez nem elég, ez az ember gyenge, semmit sem tud rendesen beféjezni. A grófné még mindig hatással van rá, ő fél tőle, sőt még mindig szereti... Nem vonul kolostorba semmiképp, hacsak nem veszejtém össze őket, és nem kényszerítem ki a magyarázatot, ami kegyetlen

lesz... *(Járkál)* Az ördögbe is ! Ne kockáztassunk ma este egy ilyen kényes végkifejletet! A kapkodás nem kedvez nekünk, a végén még minket kapnak el ! Lesz erre időnk bőven holnap, amikor már egy szent és édes kötelék révén mindannyiukat a markomban tartom. *(Összefonja karját a mellén)* Ó, átkozott öröm, a szívem majd szétveted! Félkez magad egy kicsit!... Ez a tüzes és fullasztó boldogság szolgál ki majd, mint egy balekot. Nem ártana lehiggadni kissé. Szent és édes hiszékenységek! A férj neked köszönheti káprázatos hozományát! Éj sápadt istennője: te hűvös asszonyát hozod el majd. *(Dörzsöli kezét örömeiben)* Bégearss! Szerencsés Bégearss!... De mért nevezi ön Bégearss-nak magát? Hát félig-meddig nem seigneur gróf Almaviva vagy már? *(Rettenetes hangon)* Még egy lépés, Bégearss, és minden a tiéd. — De előtte még van mit tened... Ez a Figaro egy mázsás kó a szívemen ! Ó volt, aki miatt akkor belépett a gróf... A legcsekélyebb botlás is vesztetet jelent... Ez a szolga szerencsétlenséget hoz rám... A legtisztánlátóbb zsvány, akit valaha! ... Rajta, rajta, csak induljon mi- hamar kóbor lovagjával együtt!

Negyedik jelenet

Bégearss, Suzanne

SUZANNE *(futva érkezik, a meglepetéstől felsikolt, amikor látja, hogy nem Figaro van ott)* Ó ! *(Félre)* Ez nem ő !
BEGEARSS Micsoda meglepetés ! Kire számítottál itt helyettem?
SUZANNE *(magához tér)* Senkire. Azt hittem, egyedül vagyok...
BEGEARSS Mivelhogy ilyen szépen összefutottunk. váltunk pár szót a bizottmány előtt.
SUZANNE Miféle bizottmányról beszél? Komolyan mondom, két éve már egy kukkot se érteni ennek az országnak a nyelvéből!
BEGEARSS *(kaján nevetéssel)* Nana! *(Önelégült képpel tubákat csippent a szelencéjéből)* Ez a bizottmány, kedvesem, konferencia lesz a grófné, a fia. a mi zsenge gyámleánykánk és énközöttem, ama fontos tárgyban, amiről már beszéltem neked.
SUZANNE A jelenet után, aminek tanúja voltam, még mindig hiszi, hogy van reménye?
BEGEARSS *(nagyon önhitt)* Reményem? Az nincs, Csak egyszerűen... Elveszem feleségül ma este. SUZANNE *(élénken)* Annak ellenére, hogy Léont szereti?
BEGEARSS Jóasszony! Hát nem te mondtad: „H, a ezt véghezviszi, uram ...”^{*^}
SUZANNE Ki tudta volna még csak elképzelni is?
BEGEARSS *(többször csippent a tubákjából)* És mit mondanak, gyermekek? Mit beszélnek? Te köztük élsz., bírod mindegyik bizalmát; hogyan vélekednek felőlem? Mert ez a legfontosabb.
SUZANNE Fontosabb volna tudni, miféle talizmánt használ maga, amivel itt minden lelken uralkodik, Az úr csupa lelkesedés, amikor önről beszél! Az úrnő egékig magasztalja! A fiának önben van minden reménye! Gyámleánykánk felnéz önre! ...
BEGEARSS *(nagyon önhitt, leveregetve a tubákol szakettjéről)* És te, Suzanne, mit mondasz te?
SUZANNE Bizony isten, csodálom önt, uram! A képtelen felfordulás közepén, amiben itt mindenki benne van, csak maga őrít meg a nyugalmat és lélek-jelenlétét; mintha szellemet látnék, aki mindent kényére-kedvére mozgat.
BEGEARSS *(nagyon önhitt)* Gyermekek, mi sem egyszerűbb. Két tengelyen fordul meg minden ezen a földön : ez az erkölcs meg a politika. Az erkölcs lényege, bármilyen kezdetleges is legyen, annyi, hogy legyünk egyenesek és őszinték; ez volna hát a kulcs, egy közkeletű kifejezéssel élve, a legcsökönnyösebb erénycsöszökhöz is.
SUZANNE És a politika?

BEGEARSS Ó, ez a tények gyártásának művészete, játszva uralod az eseményeket és az embereket, célod az érdek, eszközöd az intrika: mértékletes vagy az igazságban, mindent átfogó eszméid vakító prizmaként világítanak. A politika mély, mint az Etna, tüzet okád, morog a kitérés előtt, de aztán senki nem tud ellenállni neki: kimagasló képességek szükségességek hozzá, a lelkiismeret olyan nyűg, amit leráz magáról. *(Nevet)* Ez minden diplomácia titka!
SUZANNE Ha a morál nem is hevíti annyira, a másik annál jobban magával ragadja.
BEGEARSS *(óvatosan, magához térve)* Ó, ez nem a tárgynak köszönhető... hanem neked! — Hasonlatod a szellemről... — Itt jön a lovag; hagyj magunkra.

Ötödik jelenet

Léon, Bégearss

LEON Bégearss úr, kétségbe vagyok esve.
BEGEARSS *(pártfogóan)* Mi történt hát, fiatal barátom?
LEON Apám az imént közölte velem, de valami olyan kemény hangon ! ... hogy két nap alatt minden elő-készületet meg kell tennem a 'máltai útra; Figtrón kívül más kíséretet nem kapok, csak egy szolgát, aki előremegy majd, hogy minket bejelentsen.
BEGEARSS Apjának viselkedése csak az előtt lehet különös, aki nem ismeri titkát, mi, akik mindent tudunk, csak sajnálhatjuk őt. Az ön utazása egy igazán megbocsátható rémület gyümölcse! Málta és az ön fogadalma csak ürügy. Igazi indítéka a szerelem, ez rémíti halálra.
LEON *(fájdalommal)* De barátom, hisz ön elveszi feleségül.
BEGEARSS *(bizalmasan)* Nos, kedvesem, ha úgy véli, ez segíthet a kínos utazást elhalasztani... Egyetlen lehetőséget látok ...
LEON Ó, barátom! Ne titkolja!
BEGEARSS Ha a grófné, az ön édesanyja legyőzné a gróffal szembeni féltékenységét, és kitaratana saját véleménye mellett. Mert ő a szelidségével többet árt önnek, mint ha túlságosan is önfejt volna. — Tegyük lel, a gróf valóban igazságtalanul elfogult: kinek volna az anyán kívül joga, hogy az apát észére téríts'e? Próbálja meg rávenni... de ma még ne ... holnap. És ne hagyjon kibúvót a gyengeségnek.
LEON Drága barátom, mennyire igaza van : apám félelme az igazi ok. Nyilvánvaló, hogy csak anyám képes változtatni ezen a helyzeten. Lám, itt jön, és vele... akit már imádnom sem szabad. *(Fájdalommal)* Ó, barátom, tegye őt boldoggá!
BEGEARSS *(hízolgón)* Mindennap bátyját emlegette.

Hatodik jelenet

A grófné, Florestine, Bégearss, Suzanne, Léon

GRÓFNÉ *(megfésülve, kicsinosítva vörös-fekete ruhában, ugyanolyan színű csokorral)* Suzanne, hozd a gyémántjaimat.

Suzanne elmegy értük

BEGEARSS *(méltóságot színelve)* Asszonyom és kedves kisasszony, egy jó barátot hagyok önökkel, előré megerősítem mindazt, amit mondani fog. Ó, kérem, ne a boldogságommal, csak saját nyugalomukkal törődjenek. Nem akarok versengeni, csakis az önök megszabta feltételek alapján. Akár elfogadja, akár nem, kedves kisasszony, az ajánlataimat, már moss kijelentem, hogy egész örökölt vagyonom megilleti: házassági szerződés, illetve örökhagyás által. Indulok, hogy megtegyem a szükséges intézkedéseket: a kisasszony fog dönteni. Ezek kijelentése után jelen-létem nyilván csak zavarná teljesen szabadon meg-hozott döntésében, de bármi legyen is az, drága barátaim, szent lesz előttem, és feltétel nélkül alávetem magam neki. *(Mélyen meghajol, és távozik)*

Hetedik jelenet

A grófné, Léon, Florestine

GRÓFNÉ *(Bégearss után néz)* Ez egy angyal, akii azért küldött az ég, hogy minden szerencsétlenségünket helyrehozza.

LEON *(forró fájdalommal)* Ó, Florestine! Le kell mondanunk: nem lehetünk egymáséi! Első fájdalmunkban esküt tettünk ugyan arra, hogy senki másé nerr leszünk; én ön helyett is betartom ezt a fogadalmat Nem veszítem el önt egészen, hiszen hűgot találol, ott, ahol feleséget reméltem magamnak. Még szerethetjük egymást.

Nyolcadik jelenet

A grófné, Léon, Florestine, Suzanne

Suzanne hozza a ládikót

GRÓFNÉ *(míg beszél, fülbevalóit, gfürtűit, karperecei felteszi, anélkül hogy odanézne)* Florestine, mení Bégearsshoz feleségül. Viselkedése méltóvá teszi rá és mivel ez a nász boldogságot szerez gyámodils „még ma meg kell lennie.

Suzanne kimegy, és viszi a ládikát

Kilencedik jelenet

A grófné, Léon, Florestine

GRÓFNÉ *(Léonnak)* Mi, fiam, nem tudjuk meg soha azt, amit jobb nem megtudnunk. Te sírsz, Florestine!

FLORESTINE *(sírva)* Könyörüljön rajtam, asszonyom Hát hogyan lehet elviselni ennyi csapást egyetlen napon? Alighogy megtudom, ki vagyok, le kell mondanom magamról, és ki kell szolgálatnom magam egy... Megöl a rémület és a fájdalom. Bár semmi kifogásom nem lehet Bégearss úr ellen, belém hasít, ha arra gondolok, hogy ő lesz a... Jó, meg kell lennie; fel kell áldoznom magam egy drága báty érdekében; a boldogsága érdekében, és nagyobb áldozatot már nem is hozhatnék érte. Azt mondja, sírok! Többet teszek érte, mintha az életemet adnám! TVTama, könyörüljön rajtunk! Áldja meg gyermekeit Hisz oly szerencsétlenek! *(Térdre veti magát; Léon ugyanígy tesz)*

GRÓFNÉ *(kezet rájuk helyezve)* Megáldalak benneteket, drága gyermekeim. Florestine, téged örökre fogadlak. Ha tudnád, mennyire drága vagy nekem! Boldog leszel, leányom, megízleled az erény boldogságát; ez minden másért kárpótol majd.

Felállnak

FLORESTINE De asszonyom, vajon az odaadásom meglágyítja-e a gróf szívét fia, Léon iránt? Kár szépiteni: igazságtalan ellenszerve néha már a gyűlöletig fokozódik.

GRÓFNÉ Drága gyermekem, ebben van minden reményem.

LÉON Ezt Bégearss úr is így gondolja, tőle tudom; de hozzáfűzte, hogy csak a mamácska idézheti elő ezt a csodát. Lesz-e ereje szót emelni az érdekem-ben?

GRÓFNÉ Sokszor próbáltam már, fiam, de minden látható eredmény nélkül.

LÉON Jóságos édesanyám! A szelídségével csak ártott nekem. Félt szembeszegülni vele, pedig élhetett volna a befolyással, melyre erénye és az önt övező tisztelet is feljogosítaná. Ha erélyesen beszélne vele, nem állna önnek ellen.

GRÓFNÉ Azt hiszi, fiam? Meg fogom próbálni, a maga jelenlétében. A maga szemrehányásai majdnem anynyira fájnak, mint az ő igazságtalansága. De hogy ne zavarja magát a sok jó, amit magáról mondani

fogok, húzódjon vissza a másik szobába; halfan: fogja, amint egy igaz ügyért esdekelek. Ezután nerr vádolhatja majd az anyját bátortalansággal, ha „a fia védelmére kell kelnie! *(Csönget)* Florestine, az illendőség nem engedi, hogy itt maradj ; zárkózz be, könyörögj az éghez, hogy segítse elő ügyemet, és adja vissza egy sokat szenvedett család nyugalalmát.

Florestine el

Tizedik jelenet Suzanne, a grófné, Léon

SUZANNE Mit parancsol, asszonyom? Csöngetni méltóztatott. GRÓFNÉ Kérd meg a grótot a nevében, jöjjön át egy pillanatra hozzám.

SUZANNE *(rémülten)* Asszonyom! Megijeszt! Egek! Mi lesz még itt? Hogyan? Az úr, aki soha nem jön ide... anélkül, hogy...

GRÓFNÉ Tedd, Suzanne, amit mondok, ne törődj sem-mi mással.

Suzanne az ég felé emelt karral távozik

Tizenegyedik jelenet A

grófné, Léon

GRÓFNÉ Meglátja, fiam, gyenge-e egy anya, mikor a fia érdekeiről van szó! De most hagyjon magamra, össze kell szednem magam, imával kell felkészülöm erre a fontos beszélgetésre.

Léon kimegy a szomszéd szobába

Tizenkettedik jelenet

A grófné, egyedül, egyik térde a karszéken

GRÓFNÉ Oly rémisztő ez a perc, mint az utolsó ítélet pillanata! A vérem már nem is lüktet ... Ó, Istenem! Adj erőt, hogy meglágyíthassam egy férj szívét! *(Halkabban)* Egyedül te ismered az okokat, miért hallgattam mind ez idáig! Ó, ha nem a fiam boldogságáról volna szó, te tudod, Istenem, szólnék-e magamért csak egy szót is ! De ha egy húsz évig siratott ballépésem nagylelkű bocsánatodat valóban elnyerte, mint arról egy bölcs barátom biztosított, ó, Istenem, adj erőt, hogy meglágyíthassam egy férj szívét!

Tizenharmadik jelenet

A grófné, a gróf, Léon, elrejtőzve

GRÓF *(szárazon)* Asszonyom, kéretett?

GRÓFNÉ *(félénken)* Úgy véltem, uram, nálam :szabadabban beszélhetünk, mint az ön dolgozószobájában. GRÓF Itt vagyok, asszonyom, beszéljen.

GRÓFNÉ *(remegve)* Üljön le, uram, esdekelve kérem, és figyeljen a szavaimra.

GRÓF *(türelmetlenül)* Nem, állva fogom végighallgatni. Tudja jól, hogy képtelen vagyok beszéd közben egy helyben megmaradni.

GRÓFNÉ *(leül, egy sóhajjal, és halkán beszélni kezd)* A fiamról van szó... uram.

GRÓF *(élénken)* A fiáról, asszonyom?

GRÓFNÉ Milyen más érdek győzhette le bennem a viszolygást, hogy önt olyan beszélgetésre kényszerítsem, melyet régóta nem kíván? De fiam állapota szánalmat ébresztett bennem: lelke zavart, szívét összeszorítja az ön parancsa, mely azonnali indulásra szólítja fel, s a rideg hangnem, mely e száműzetést kíséri. Hogy eshetett ki egy ap ... egy ilyen nemes lelkű ember kegyeiből? Mióta az a förtelmes párbaj megfosztott minket másik gyermekünkétől...

GRÓF *(kezét arcára szoritja, fájdalmasan felkiált; Ááááá !*
GRÓFNÉ Ő, aki eddig bánatot nem ismert, megkétszerezte gondoskodását és figyelmet, hogy a mi keserű bánatunkat megédesítse!

GRÓF *(halkabban folytatja) Áááá ...*

GRÓFNÉ Bátyjának zabolátlan jelleme, szertelensége fonák ízlése és viselkedése gyakran okozott számunk-ra kínos perceket. A szigorú, de bölcs ég, midőn megfosztott e gyermektől, talán csak a még égetőbb szégyentől óvott.

GRÓF *(fájdalommal) Ó ... ó ... !*

GRÓFNÉ És ő, aki megmaradt nekünk, megfélekedett-e egyetlen kötelességéről is? Tehetünk-e neki bármiért szemrehányást? Kortársainak példaképe, mindenki megbecsülését élvez, szeretik, keresik, a tanácsait kérik. Az ap ... az a páratlan férfi, kinek kötelessége volna megvédelmeznie őt, a férjem, senki más, ő vak csupán e nyilvánvaló érdemekre, melyeknek fénye mindenki mást elvankit.

A gróf egyre gyorsabban járkal, szótlanul. A grófné, akit a gróf hallgatása felbátorít, határozottabb hangon folytatja, egyre hangosabban

Egy más tárgyban, uram, boldogan alávetném magam az ön véleményének, érzéseimnek, vélekedésemet az öné szerint alakítanám, de itt... egy fiúgyermekről van szó ...

A gróf gesztikulálva járkal tovább

Míg bátyja élt, a nagy név rangja máltai lovagságra, nőtlenégi fogadalomra ítélte. A társadalmi előítélet leplezte el az örökség igazságtalan felosztását a két fiú között, akik... *(félénken)* egyenlő jogúak.

GRÓF *(még jobban gesztikulál. Félre, fulladt hangon)* Egyenlő jogúak! ...

GRÓFNÉ *(valamivel hangosabban)* De két év óta, a szörnyű baleset óta... mióta minden átszállt reá, nem különös-e, hogy ön semmit nem tett azért, hogy esküje alól feloldozzák? Közismert: csak azért hagyta el Spanyolországot, hogy vagyonát eltékozzolja, eladja vagy átváltsa. Ha azért teszi, hogy őt megfossa tőle, uram, ennél többet a gyűlölet sem tehet! De most elüldözi őt innen, és bezárja előtte az ap ... a portáját is a háznak, ahol őn lakik! Engedje meg kijelentésem, az ön enyhén szólva különös bánásmódja semmivel sem menthető. Mit tett ő, hogy ezt érdemelte?

GRÓF *(megáll, szörnyű hangon)* Hogy mit tett? GRÓFNÉ

(rémülten) Szeretném, ha nem bántódna meg, uram!

GRÓF *(hangosabban)* Hogy mit tett ő, asszonyom! És ezt éppen ön kérdezi!

GRÓFNÉ *(dúltan)* Uram, uram! Halálosan megrémít!

GRÓF *(örjöngve)* Saját kihívó viselkedését akolja, ha most felfakadt egy régi sérelem, melyet eddig csupán az emberi tisztelet tartott féken; hallja meg az ő ítéletét s a magáét is.

GRÓFNÉ *(még zavartabb)* Ó, uram! Ó, uram! GRÓF Azt kérdezi, hogy mit tett a maga fia? GRÓFNÉ *(karját felemelve)* Nem, uram, ne mondjon semmit!

GRÓF *(magánkívül)* Jusson csak eszébe, hűtlen asszony, amit maga tett! Maga egy házasságtörőt ölelt magához, és a házamba egy idegen gyermeket csempészett, akit a fiannak merészel nevezni.

GRÓFNÉ *(kétségbeesve fel akar emelkedni)* Hagyjon menekülni, könnyörgök.

GRÓF *(visszanyomja a karosszékebe)* Nem fog menekülni; nem menekülhet a bizonyíték elől, amit a kezemben tartok. *(Megmutatja neki a levelet)* Ismeri maga ezt az írást? A maga bűnös keze írta! És a véres kézjegyek — válaszul...

GRÓFNÉ *(megsemmisülten)* Meghalok! Meghalok! GRÓF *(erőszakosan)* Nem, nem; végighallgatja az általam aláhúzott bekezdéseket! *(Keresgélve olvas)* „Ó, esztelen és szerencsétlen ember! Sorsunk beteljesedett... az ön bűne, az enyém, elnyeri méltó büntetését.

tését. Ma, Szent Léon napján, mely e hely védő-szentje s az öné, fiúgyermeket hoztam a világra, szégyenemet és kétségbeesésemet...” (Beszél) És ez a gyermek Szent Léon napján született, több mint tíz hónappal azután, hogy elutaztam Vera-Crúzba! (Míg nagyon hangosan olvas, hallani a grófnét, amint félrebeszélve szaggatottan motyog)

GRÓFNÉ *(imádkozik, összefont kézzel)* Nagy Isten! Nem engedted hát, hogy a legelrejtettebb bűn is rejtve maradjon!

GRÓF ...Es a megrontó keze vonásával: *(Olvas)* „A barátom, aki mindezt átadja önnek, mikor én már nem leszek, tökéletesen megbízható.”

GRÓFNÉ *(könyörögve)* Sújts le, Istenem! Megérdemeltem!

GRÓF *(olvas)* „Ha egy szerencsétlen halála ébreszt még Önben némi részvétet, hadd legyen az örökös egyik neve...”

GRÓFNÉ *(imádkozik)* Fogadd el az iszonyat érzését

keblemben bűnöm megváltásául!

GRÓF *(olvas)* „Remélhetem, hogy a Léon név...” *(Be-szél) És ezt a fiút Léonnak hívják!*

GRÓFNÉ *(teljesen megzavarodva lehunyja szemét)* O. Istenem! Bűnöm nagy volt, legyen büntetésem is az! Legyen meg a te akaratod!

GRÓF *(hangosabban)* És ezzel a szégyennel a szívé-ben még maga meri követelni, hogy elhidegülesemről számot adjak?

GRÓFNÉ *(tovább imádkozik)* Ki vagyok én, hogy ellenálljak,

ha karod rám nehezül.

GRÓF És míg e szerencsétlen gyermekéért könyörög hozzám,

az én arcképemet viseli a csuklóján!

GRÓFNÉ *(leveszi és megnézi)* Uram, uram, vissza-adom, tudom, nem vagyok rá méltó. *(A legnagyobb zavarban)*

Egek! Mi van velem? Ó, megbolondulok! Zavart lelke fantomokat lát! — Itt a megsejtett büntetés! ... Azt látom,

ami már nincs... Ez nem ön; ez ő, aki hív, hogy kövessem, hogy a sírban egyesüljek vele!

GRÓF *(rémülten)* Hogyan? Nem, ez nem az a ... GRÓFNÉ *(félrebeszél)* Rettentő árnyék! Távozz el tőlem!

GRÓF *(fájdalommal kiált fel)* Ön téved, asszonyom! GRÓFNÉ

(földre dobja a karkötőt) Várj... Igen, engedelmeskedem

neked...

GRÓF *(még zavartabb)* Asszonyom, hallgasson meg... GRÓFNÉ Megyek... Követlek ... Meghalok... *(Elájul)* GRÓF

(rémülten felveszi a karkötőt) Átléptem a ha-tárt... Rosszul van... Ó, Istenem, szaladjunk segítségért. *(Kimegy, rohan)*

A grófné fájdalmasan vonaglik, és lecsúszik a földre

Tizennegyedik jelenet

Léon, futva, a grófné ajúltan

LÉON *(hangosan)* Ó, anyám!... anyám! Én öltelek meg! *(Felemeli és visszahelyezi az ajúlt grófnét a fotelba)* Mért nem mentem el, semmit sem követelve senkitől? Megelőzhettem volna e borzalmakat!

Tizenötödik jelenet

A gróf, Suzanne, Léon, az ajúlt grófné

3-RÓF *(mikor belép, felkiált)* És a fia is!

LÉON *(dúltan)* Halott! Ezt nem élem túl! *(Sírva át-öleli)*

3-RÓF *(rémülten)* A repülőst! A repülőst! Suzanne. egy

milliót kapsz, ha megmented őt!

LÉON Ó, boldogtalan anyám!

SUZANNE Asszonyom, lélegezze be ezt az üvegcsét. Támassza

fel, uram, kioldozom a fűzőjét.

GRÓF *(zavarodottan)* Szakíts szét, tépj le mindent! Kimélnem

kellott volna őt!

LÉON *(tébolyultan felkiált)* Halott! Halott!

Tizenhatodik jelenet

A gróf, Suzanne, Léon, az ájult grófné, Figaro, futva

FIGARO Ki volna halott? Maguk ölik meg a siránkozásukkal! (Megtapintja a grófné csuklóját) Nem, nem halott, csak nem kap levegőt. Túl sok vér toltult az agyába. Ne veszítsünk időt, könnyítsünk rajta. Megyek, hozom, ami kell neki.
GRÓF (magánkívül) Repülj, Figaro! Tied egész vagyonom!
FIGARO (fürgén) Szükségem is van az ígéreteire, mert a grófné nagy veszélyben forog! (Futva el)

Tizenhetedik jelenet

A gróf, Léon, az ájult grófné, Suzanne

LÉON (a grófné orra alá tartja az üvegcsét) Bárcsak belélegeznél! Ó. Istenem, add vissza boldogtalan anyámat! . . . Íme, éled . . .
SUZANNE (sírva) Asszonyom! Rajta, asszonyom!
GRÓFNÉ (magához tér) Ó, milyen nehéz meghalni!
LÉON (dúltan) Nem, mama, nem fog meghalni!
GRÓFNÉ (zavarodottan) Ó, egek, itt vagyok biráim között! Férfiem és fiam között! Minden kiderült . . . bűnöztem mindkettejük ellen. . . (Földre veti magát, és leborul) Bosszuljatok meg mind a ketten! Nincs számomra több bocsánat! (Borzadállyal) A bűnös anya! Méltatlan feleség! Egy pillanat alatt elvesztünk mind-annyian. Borzalmat hoztam a családomba! Háborút robbantottam ki az apa és fia között! Igazságos égl! E bűnnek ki kellett derülnie! Bár halálom kiengesztelhetné gonosztettemet!
GRÓF (kétségbeesetten) Nem, térjen magához! A fájdalom szétzaggatja a lelket! Ülünk le. Léon! . . . Fiam!

Léon heves mozdulatot tesz

Suzanne, ültessük le őt.

Visszateszik a fotelra

Tizennyolcadik jelenet Az előbbieket, Figaro

FIGARO (futva) Magához tért?
SUZANNE Ah, Istenem! Én is megfulladok. (Kioldja a fűzőjét)
GRÓF (kiált) Figaro! Segítség!
FIGARO (a futástól kifulladás) Nyugodjanak meg egy pillanatra. A grófné állapota már nem válságos. Csak kimentem valamit elintézni, és tessék! De szerencsére épp jókor érkeztem! . . . Nagyon megrémített a grófné ! Rajta, asszonyom, bátorság!
GRÓFNÉ (imádkozik, ledől) Jóság istene! Tedd, hogy meghaljak!
LÉON (rendesen felülteti) Nem, mama, nem fog meghalni, és helyrehozzuk vétkeinket. Uram! Többé nem fogom megbotránkoztatni azzal, hogy más néven nevezem. Kérem, vegye vissza címeit és javait: nincs rájuk jogom: sajnos, nem tudtam ezt. De legyen könyörületes, és ne semmisítse meg a nyilvános szégyennek kitéve ezt a szerencsétlent, aki a felesége volt . . . Húsz évig vezekelt a könnyeivel, bűnösnek tekinthető-e még, ha igazságosnak kell lennünk? Anyám és én örökre eltávoztunk innen.
GRÓF (megindultan) Soha! Innen nem mennek el soha.
LÉON Ó kolostorban húzódik meg majd; én pedig fel-veszem Léon nevét, és közlegényként védem új hazánk szabadságát. Ismeretlenül halok meg érte, vagy szolgálom, buzgó polgáraként.

Suzanne egy sarokban sírdogál, Figaro a másikba húzódott vissza

GRÓFNÉ (nehezen préseli ki magából a szavakat) Léon! Drága gyermekem! Bátorságod új életet önt be-lém! A szégyenem is elviselhető, mert a fiam van olyan erényes, és nem taszítja el az anyját magától. E büszkeség a bajban lesz egyetlen, nemes örökséged. A gróf nincstelenül vett el, ne követeljünk tőle semmit. Kezem munkájából tartom majd fenn egy-szerű kis életemet; és te pedig az államot szolgálod.

GRÓF (kétségbeesetten) Nem, Rosina, soha! Én vagyok az igazi bűnös ! Mennyi erénytől fosztanám meg szomorú öregkoromat! . . .

GRÓFNÉ Az körülveszi önt mindenfelől. — Florestine és Bégearss megmaradnak önnek. Floresta, az ön lánya, szívének drága gyermeke! . . .

GRÓF (döbben) Tessék?... Ezt honnan tudja? . . . Ki mondta meg magának? . . .

GRÓFNÉ Uram, adja neki minden vagyonát, fiam és én nem támasztunk rá semmilyen igényt; az ő boldogsága minket is megvigasztal. De mielőtt elválnánk egymástól, csak egyetlen kegyet kérek! Világosítson fel, hogyan jutott ennek a szörnyű levélnek a birtokába, amiről azt hittem, elégett a tűbbel együtt. Valaki elárult talán?

FIGARO (felkiált) Igen ! Az elvetemült Bégearss volt az. Megleptem épp, mikor átadta az úrnak.

GRÓF (gyorsan beszél) Nem, ezt csupán a véletlennek köszönhettem. Ma reggel ő és én egy egészen más célból vizsgálgtattuk az ön ládikáját, halvány sejtelmem 'sem volt róla, hogy dupla fenekű. A vitában, az ő ujjai alatt, hirtelen feltártuk a titok, az ő legnagyobb megdöbbenésére. Azt hitte, eltört a doboz!

FIGARO (még hangosabban kiabál) Megdöbben a ti-tok láttán? Szörnyeteg! Ó maga csináltatta!

GRÓF Lehetséges ez?

GRÓFNÉ Nagyon is igaz.

GRÓF Szemünkbe ötlöttek a papírok. Ő nem is tudott rólok, és amikor azt akartam, hogy velem együtt olvassa el, nem volt rá hajlandó.

SUZANNE (kiáltva) Százszor is elolvasta már, az úr-nóvel együtt.

GRÓF Igaz ez? Ismerete őket?

GRÓFNÉ Ő hozta el őket nekem, mikor az a szerencsétlen meghalt.

GRÓF A megbízható barát, aki mindent tud?

FIGARO

GRÓFNÉ (együtt kiáltva) Ő az!

SUZANNE

GRÓF Ó, pokoli elvetemültség! Micsoda művészettel hálózott be! Most már mindent értek.

FIGARO Most már elhiszi!

GRÓF Ismerem borzalmas tervét. De hogy biztosak lehessünk, rántsuk le egészen a leplet róla. Ön kinek a révén szerzett tudomást arról, ami Florestine-emet illeti?

GRÓFNÉ (gyorsan) Ő és senki más közölte velem bizalmasan.

LÉON (gyorsan) Titoktartást kérve elmondta nekem is.

SUZANNE (gyorsan) És nekem is.

GRÓF (borzadállyal) Micsoda szörnyeteg! És én hozzá akartam adni őt! Vagyonomat a kezébe helyezni! FIGARO (élénken) Már több mint harmada a markában volna, ha az ön hárommillió aranyát, az ön tudta nélkül, nem helyeztem volna el letétben Fal úrnál. A szimatomban nem csalt meg, most már azt csinál vele, amit akar. Odaadtam önnek az elismervényt . . .

GRÓF (élénken) A csirkefogó épp most vitte el, hogy felvegye az összeget.

FIGARO (elkeseredve) Száműzetés vén fejemre! Ha fel-vette 'a pénzt, minden hiába volt! Futok Fal úrhoz. Isten adja, hogy ne legyen túl késő!

GRÓF (Figaróhoz) Még nem lehet ott az áruló.

FIGARO Ha vesztett egy kis időt, mi hozzuk. Szaladok. (El akar menni)

GRÓF (élénken feltartóztatja) De Figaro! Ezt a végzetes titkot, amit most megtudtál, örökre temesd szíved mélyére!

FIGARO (nagyon érzékenyen) Gazdám! Húsz éve ott van már, és tíz éve dolgozom azon, hogy egy szőr-

nyeteg ne élhessen vissza velem! Kérem, várják meg, amíg visszajövök, ne tegyenek addig semmit.

GRÓF (élénken) Azt hiszi, ez az alak tisztázhatja még magát?
FIGARO Meg fogja kísérlni mindenáron (kivesz egy levelet a zsebéből), de itt a tartalék. Olvassa el ezt az ocsmány levelet: a pokol titka van benne. Képzelteti, minbe került, hogy hozzájutottam. (Odaadja neki Bégearss levelét) Suzanne! A cseppeket az úr-nőnek. Tudod a receptemet. (Odaadja neki az üvegesét) Fektessék a kerevetre; a legnagyobb nyugalom-ra van szüksége. Uram, legalább ne kezdje újra: meg fogja fojtani, ha ennyire magához szorítja.

GRÓF (rajongva) Újrakezdeni! A gondolata is megrémít!
FIGARO (a grófnénak) Hallja, asszonyom! Tessék: a jellemem! Ilyen az én gazdám! Mindig is mondtam róla: a harag a derék szíveknél csak a megbocsátást sietteti. (Elszalad)

A gróf és Léon kétfelől támogatják a grófnét; mind ki-mennek

Vége a negyedik felvonásnak

ÖTÖDIK FELVONÁS

Szín: az első felvonás nagy szalonja

Első jelenet

A gróf, a grófné, Léon, Suzanne A

grófné, pirosítók nélkül, rendetlen és zilált

LÉON (anyját támogatja) Túl meleg van odabent. mama.
Suzanne, tolj ide egy karosszéket.

Leültetik a grófnét

GRÓF (ellágyulva igazgatja a párnákat) Jól ül? Ej, csak nem sír még?

GRÓFNÉ (lesújtva) Hadd sírjam a megkönnyebbülés könnyeit!
Ezek a rémes történetek egészen összetörtek! Főleg az az aljas levél...

GRÓF (dúltan) Van felesége Írországban, és közben nőül venné a lányomat! Az egész vagyonomat egy londoni bankban akarja elhelyezni, mi pedig szám-üzetésben tengődnenk a halálunkig!... És Istenem, ki tudja, miből?...

GRÓFNÉ Boldogtalan! Nyugodjon meg! Ideje lehivatnunk Florestine-t; annyira rettegett attól, ami várt volna rá!
Keresd meg, Suzanne, de ne mondd el neki semmit.

GRÓF (méltósággal) Amit Figarónak mondtam, Suzanne, az magára éppúgy vonatkozik.

SUZANNE Uram, a.ki húsz évig látta sírni és imádkozni az úrnőt, azt eléggé megrendítette már ez a fájdalom, hogy ne kívánja még tetézni is! (El)

Második jelenet

A gróf, a grófné, Léon

GRÓF (forrón) Ó, Rosine, szárítsa fel a könnyeit; átkozott legyen, aki bántani merészeli!

GRÓFNÉ Fiam! Karold át nagyilekű pártfogód térdét; és adj hálát neki anyádért is.

Léon térdre akarja vetni magát

GRÓF (felemeli) Felejtsek el a múltat, Léon. Őrizzük a csendet, ne háborgassuk tovább az édesanyját; Figaro a lelkünkre kötötte. De tiszteljük mindenekelőtt Florestine ifjúságát, gondosan eltítolva előtte e baleset okait!

Harmadik jelenet

Florestine, Suzanne, az előbbiek

FLORESTINE (futva) Ó, Istenem! Mama, mi van ma-... ával?
GRÓFNÉ Csak kellemes híreim a számodra, amit keresztapád mindjárt el is mesél neked.

GRÓF Szinte reszketek, drága Florestine-em, ha arra a veszélyre gondolok, aminek ifjúságodat kivettem volna. Hála a mindent látó égnek, nem leszel Bégearss felesége! Nem, nem leszel a legelvetemültebb gonosztevő asszonya! ...

FLORESTINE Ó! Egek! Léon!

LEON Húgom! Becsapott mindannyiunkat!

FLORESTINE (a grófhhoz) A húga!

GRÓF Mindannyiunkat kijátszott. Egyiket a másik el-len; te voltál iszonyatos árulásai díja. Elkergettem innen.

GRÓFNÉ Ósztönös irtózásod jobban óvott téged, mint a mi tanácsaink. Drága lányka! Adj hálát az égnek, aki ilyen veszélytől megóvott téged.

LÉON Húgom, becsapott mindnyájunkat!

FLORESTINE (a grófnak) Uram, a hűgának nevezett!

GRÓFNÉ (felindultan) Igen, Floresta, te hozzánk tarto zol. Ez a mi dédelgetett titkunk. Íme, az apád; íme, a fivéred; és én, én a te anyád vagyok. Ezt ne felejtse el sohasem! (Kézét nyújtja a grófnak) Almagva! Igaz, hogy ő az én lányom?

GRÓF (felindultan) És Léon a fiam; íme, a mi két gyermekünk.

Mindannyian összeölelkeznek Negyedik

jelenet

Figaro, Fal úr, a jegyző, az előbbiek

FIGARO (futtában lehányja magáról a kabátját) Az átokfajzat!
Nála van az irattartó. Épp elvitte, amikor Fal úrhoz értem.

GRÓF Ó. Fal úr! Nyilván siettette magát!

FAL (élénken) Nem, uram, épp ellenkezőleg. Több mint egy órát maradt nálam: elkészítette a szerződést, és beírta az adományozást is. Aztán vissza-adta az elismervényemet az ön aláírásával, bár megjegyezte, hogy az összeg tulajdonképpen jog szerint is az övé. mert az ő öröksége, amit valamikor bizalmasan az ön rendelkezésére bocsátott...

GRÓF Az akasztófárávaló! Semmit nem felejtett el!

FIGARO Csupa rettegés a jövő!

FAL Visszautasíthattam-e az általa követelt papírokat, a magyarázatait is figyelembe véve? Hárommillió a bemutatónak. Ha ön az eljegyzést felbontja, és ő meg akarja tartani a pénzt, ez szinte orvosolhatatlan baj volna.

GRÓF (szilajon) Pusztuljon a világ összes aránya, csak megszabaduljak tőle.

FIGARO (kalapját egy karszékre vágja) Akasszanak fel, ha egyetlen krajcárt is megtart! (Suzanne-hoz) Örködj odakint, Suzanne.

Suzanne el

FAL Van módjuk rá, hogy hites tanúk előtt kijelentessék velem, hogy ez az összeg a gróf úrtól való? Külön-ben alig hiszem, hogy visszaszerezhetnék tőle!

FIGARO Ha a németjétől megtudja, mi történik most nálunk, nem jön vissza többé.

GRÓF (élénken) Annál jobb! Ne is jöjjön! Csak tartsa meg!

FIGARO (élénken) Mérgében neki ajándékozná a gyermekei örökségét? Ez nem erény, ez gyengeség! LÉON (bosszúsan) Figaro!

FIGARO (hangosabban) Nem vonom vissza. (A gróf-hoz) Hogyan hálálja meg a ragaszkodást, ha így fizet a hűtlenségért?

GRÓF (ingerülten) De ha kudarcot vallunk, az csak egy újabb diadal neki.

Ötödik jelenet

Az előbbieket, Suzanne

SUZANNE (az ajtónál, kiáltja) Bégearss úr jön vissza (El)

Hatodik jelenet

Az előbbieket, Suzanne kivételével Mind

felbolydulnak

GRÓF (magánkívül) Az áruló!

FIGARO (nagyon gyorsan) Most már nincs idő össze-hangolt cselekvésre, de ha rám hallgatnak, és segítenek abban, hogy ő teljes biztonságban érezze magát a fejem teszem a s,ikerre.

FAL Megemlíti az értékpapírokat és a szerződést?

FIGARO (nagyon gyorsan) Egyáltalán nem; okosabb d annál, semhogy ilyen hirtelen nekiessünk! Előbb el kell terelni a figyelmét, hogy aztán magától bökje ki. (A grófhhoz) Tegyen úgy, mintha el akarna kergetni.

GROF (zavartan) De milyen ürüggyel?

Hetedik jelenet

Az előbbieket, Suzanne, Bégearss

SUZANNE (futva) Bégearssaaaaaaaarss úr! (A gróf-né közelében helyezkedik el)

Bégearss nagyon meglepődik, ahogy belép

FIGARO (felkiált, amikor meglátja) Bégearss úr! (Alázatosan) Legyen! Egy újabb megaláztatás. Mivel a gróf úr vétkeim beismeréséhez köti bocsánatát, remélem, Bégearss úr sem lesz kevésbé nagylelkű. BÉGEARSS (döbbenet) Mi történt hát? Mért gyűltek össze ,mind?

GRÓF (nyersen) Hogy elkergessünk egy hitvány alakot.

BÉGEARSS (még jobban meglepődik, amikor meglátja Fal urat, a jegyzőt) És Fal úr?

FÁL (megmutatja neki a szerződést) Láthatja, nem vesztegetjük az időt, csak önre vártunk.

BÉGEARSS (meglepetten) Ha! ha! ...

GRÓF (türelmetlenül, Figaróhoz) Siessen, fáraszt az ügy.

A jelenet során Bégearss a legnagyobb figyelemmel vizsgálgatja őket

FIGARO (könyörgő tekintettel; a grófhhoz intézi szavait) Mert immár minden színlelés hasztalan, bevégeztem kínos vallomásomat. Igen, hogy borsot törjek Bégearss úr orra alá, felfordulást okoztam, csak hogy akadályozzam, lestem minden lépését, a nyomában maradtam, és nem hagytam békét neki seholy; mert nem csöngetett a gróf úr, mikor beléptem hozzá, hogy megtudjam, mit is csinálnak az ékszeres ládikával, amit ott tárva-nyitva találtam.

BÉGEARSS Igen, kinyílt, az én legnagyobb sajnálatomra!

GRÓF (ideges mozdulat, félre) Micsoda arcátlanság! FIGARO (hajlongva megrántja a gróf ruhája ujját, hogy figyelmeztesse) Ó, gazdám!

E'AL (rémmülten) Uram!

BÉGEARSS (a grófhhoz, félre) Félkezze magát, vagy nem tudja meg a teljes igazságot.

A gróf dobant, Bégearss vizsgálgatja

FIGARO (sóhajtozva a grófnak mondja) Ezért volt, amikor a grófné bezárkózott Bégearss úrral, hogy el-égesse nek bizonyos papírokat, amiknek fontosságáról tudomásom volt, azonnal szőlítottam önt.

BÉGEARSS (a grófnak) Nem megmondtam?

9. gróf a zsebkendőjét harapdálja dühében

SUZANNE (halkan, hátulról, Figarónak) Tovább, tovább!

FIGARO Végül, mikor láttam, hogy mindannyian egyetértenek, a lehetetlent is megtettem, csak hogy az úrnót és önt nyílt magyarázkodásra kényszerítsem... de ez nem járt azzal az eredménnyel, amire számítottam...

GRÓF (Figarónak, haraggal) Befelezné már végre ezt az ömlengést?

FIGARO (nagyon alázatosan) Ó, jaj, nincs több mondanivalóm, hisz épp ennek a ,magyarázkodásnak az eredménye, hogy Fal urat hívták a szerződés alá-írása végett. Bégearss úr szerencsés csillaga legyőzte minden mesterkedésemet ... Gazdám! A harminc évre való tekintettel...

GRÓF (rosszkedvűen) Nem az én dolgom, hogy meg-ítéljem. (Gyorsan járkal)

FIGARO Bégearss úr!

BÉGEARSS (visszanyerte biztonságát, ironikusan mond-ja) Kié? Az enyém? Drága barátom, nem hittem volna, hogy 'ennyire lekötelezettje volnék! (Megemeli hangját) Lám, boldogságomat csak közelebb hozza annak bűnös erőfeszítése, laki megfosztani akarna tőle! (Léonnak és Florestine-nek) Fialalok! Micsoda lecke! Járjunk továbbra is gyanútlanul az erény keskeny útján. Iane, láthatjátok, hogyan esik a cselszövő előbb vagy utóbb a ,saját csapdájába.

FIGARO (összegörnyedve) Ó, igen!

BÉGEARSS (a grófnak) Uram, bocsásson meg neki most utóljára, de legközelebb már mennie kell! GRÓF (Bégearsshoz keményen) Ez az ön ítélete? . . . alá-írom.

FIGARO (hévvel) Bégearss úr! Nagyon lekötelezett. De látom, Fal úr nagyon siet már a szerződéssel. GROF (nyersen) Minden pontját ismerem.

FAL Ezt az egyet kivéve. Mindjárt felolvasom önnek a Bégearss úr adományáról szőlót. (Keresi) Hon . . . hon ... hon ... James Honoré Bégearss úr... Ó! (Olvas) „hogy jövendőbeli hitvese iránti ragaszkodásának egyértelmű jelét adja, mondott uraság, jövendő-beli férj, mindazon kiterjedt javait, melyekkel rendelkezik, hitvesének adományozza, mely a mai napon kitesz” (nyomatékkal olvassa) „(előtűnk, alulírott jegyzők előtt, kijelentette és felmutatta) hárommillió aranyat, megbízható, bemutatóra szőló váltók formájában. (Míg olvas, kinyújtja a kezét)

BÉGEARSS Tessék, ebben az irattartóban vannak. (Fal úrnak adja az irattartót) Kétezer Lajos-arany hiányzik, amit ,az esküvő költségeinek fedezésére vettem magamhoz.

FIGARO (a grófra mutat, élénken) A gróf úr úgy ha-tározott, maga állja a költségeket; már rendelkezett is.

BÉGEARSS (kiveszi a váltókat a zsebéből, és a jegyző-nek adja) Ez esetben tegyék ezeket is a többihez, hogy teljes legyen az adományozás!

Figaro elfordul, és a száját fogja, hogy ne nevéssen. Fal úr kinyitja az irattartót, és beleteszi a váltókat

FAL (Figaróra mutat) Az úr majd összeszámolja a váltókat, míg mi lezárjuk a 'szerződést.

Fal a nyitott irattartót Figarónak adja, aki meglátva annak tartalmát, így szől

E'IGARO (üdvözült arckifejezéssel) Most átérzem, hogy az idejekorán jött bűnbánat épp olyan, mint a jó cselekedet: elnyeri jutalmát.

BÉGEARSS Amennyiben?

FIGARO Boldogan látom, hogy nem csak egy nagylelkű ember van körünkben. Ó, hogy az ég teljesítse két ilyen tökéletes barát minden óhaját! Nem kell semmit leírni. (A grófhhoz) Ezek az ön bemutatóra szőló váltói: igen, uram, megismerem őket. Ön és Bégearss úr vetélkednek a nagylelikűségben : egyikük egész vagyonát a férjnek adja; a másik pedig visszajuttatja azt a hitvesének ! (A fiatalokhoz) Fialalúr és kis-asszony! Ó, milyen jóságos védelmezőre is találtak! Életük végéig áldani fogják! ... Vagy az előbb vala-

mi rosszat mondtam? A lelkesedés netán bántó tapintatlanságra ragadtam?

Mindenki hallgat

BÉGEARSS *(csöppet meglepett, de aztán összeszedi ma-gát, és így szól)* Hogy volna tapintatlanság, ha a barátom nem tartja annak! Nagymegkönnyebbülés nekem, ha engedelmevel most kijelenthetem, tőle valók e váltók. Nem lehet nemes lelkű az, akit fáraszt a hála; és ez a beismerés teszi teljessé örömet. *(A grófra mutat)* Boldogságomat és vagyonomat neki köszönhetem; és amikor hozzá méltó leányával megosztom őket, nem teszek mást, annak adom, akit jog szerint is illet. Adja vissza az irattartót; csak azt a tisztességet kérem, hogy magam helyezhessem a lábai elé, midőn boldog szerződésünket aláírjuk. *(Vissza akarja venni)*

FIGARO *(szökdécsel a boldogságtól)* Uraim, hallották? Tanúsíthatják, ha kell. Gazdám, ime, a váltók: adja őket birtokosának, ha szíve őt arra méltónak itéli. *(A grófnak adja az irattartót)*

GRÓF *(feláll, Bégearss-hoz)* Nagy Isten! Neki adni? Förtelmes ember, takarodjon a házamból; a pokol nem olyan mély mint maga! Megbízható vén szolgámnak hála, vigyázatlanágom nem lett végzetes. Most pedig tűnjön el innen, de gyorsan.

BÉGEARSS Ó, barátom! Megint becsapják!

GRÓF *(magánkívül meglobogtatja előtte a kinyitott levelét)* És ez a levél, 'maga szörnyeteg! Ez is csak az én megtévesztésemre szolgál?

BÉGEARSS *(meglátja a levelet, kikapja a gróf kezéből, és most végre igazi arcát mutatja)* Ó... hát ki-játszottak! De nem hagyom magam.

LEON Hagyjon végre békén egy családot, amit már el-árasztott a borzalommal.

BÉGEARSS *(örjögve)* Esztelen siheder! Te fizetsz meg mindenért; párbajra hívlak.

LÉON *(gyorsan)* Állok elébe.

GRÓF *(gyorsan)* Léon!

GRÓFNÉ *(gyorsan)* Fiam!

FLORESTINE *(gyorsan)* Bátyám!

GRÓF Léon! Én megvédem önt... *(Bégearsshoz)* Ön rég méltatlanná vált a tisztességre, amit követel. A magafajta nem így végzi.

Bégearss rettenetes mozdulatot tesz, nem tud szólni

FIGARO *(visszatartja Léont, élénken)* Nem, fiatal barátom! Nem megy sehová; apjaurának igaza van, és ma már a közvélemény is megváltozott erről az ostoba, szenvedélyről. Ebben az országban csak az állam ellenségei ellen harcolhat. Hagyja csak, ezt a saját örjögése fogja elemészteni. Ha meg merné önt támadni, védekezzen ellene, mint valami orgyilkos el-len. Senki sem fogja elítélni, ha leterít egy veszett kutyát! De ez tartózkodni fog az ilyesmitől is! Aki ennyialjasságra képes, nyilván épp olyan gyáva, mint 'amilyen hitvány!

BÉGEARSS *(magánkívül)* Szerencsétlen!

GRÓF *(toppant)* Magunkra hagyja végre? Gyötrelmem elviselni a képét.

A grófné rémülten visszahúzódik a kereveten; Florestine és Suzanne támogatják; Léon csatlakozik hozzájuk

BÉGEARSS *(fogcsikorgatva)* Igen, a pokolba is! Itt ha-gyom önöket — de kezemben van aljas árulásának bizonyítéka! Ön öfelsége engedélyét kérte, hogy spanyolországi javait beválthassa, de csakis azért, hogy

zavartalanul átszállíthassa ellenértéküket a Pireneusok túlfelére.

GRÓF Mit beszél ez a szörnyeteg?

BÉGEARSS Csak azt, hogy feljentelem Madridban. Elég volna hozzá Washington mellszobra is a dolgozószobájában, hogy elkoboztassam az egész vagyonát.

FIGARO *(kiáltja)* Nyilván! Egyharmad jár a besűgő-nak.

BÉGEARSS De hogy ne is válthasson be semmit, futok, hogy la nagykövet úr zárolja Öfelsége engedélyét, amit a mostani futárral várnak.

FIGARO *(kihúz egy borítékot a zsebéből, élénken fel-kiált)* A király engedélye? Itt van. Előre láttam ezt húzást, épp most hoztam el a gróf úr nevében a követségről a borítékot; a spanyol futár megérkezett!

A gróf fűrgén elveszi a borítékot

BÉGEARSS *(dühöngve a homlokára csap, két lépést tesz kifelé, aztán visszafordul)* Isten önökkel, elveszett család! Erkölcs és becsület nélküli faj! Szemérmertlenségükben odáig süllyedtek, hogy vérfertőző házasságot köt bátya hűgával! A világ megismeri még az önök szégyenét! *(El)*

Nyolcadik és egyben utolsó jelenet Az

előbbieket, Bégearss kivételével

FIGARO *(mint a bolond)* Hadd rágalmazzon! Ez a gyávák utolsó mentsvára! Már nem veszélyes; nincs több álarc, útja végére ért, és nincs huszonöt frankja se! Ó, Fal úr! Micsoda tördőfés lett volna, ha megtartja azt a kétezer Lajos-aranyat, amit kivett az irattartóból! *(Újra komoly hangon)* Egyébként pedig ő tud-ja a legjobban, hogy természet és törvény szerint e két ifjú egymásnak vér szerint idegen.

GRÓF *(átléli Figarót, és felkiált)* Ó, Figaro!... Aszszonyom, igaza van.

LÉON *(nagyon gyorsan)* Istenek! Mama! Micsoda reménység!

FLORESTINE *(a grófnak)* Hogyan, uram? Ön tehát mégsem az

...
GRÓF *(részegen a boldogságtól)* Gyermekeim, erre még visszatérünk; konzultálni fogunk tapintatos, fel-világosult és becsületes jogászokkal — természetesen álnév mögé rejtőzve. Gyermekeim! Olyan korba értem, amikor a becsületes emberek már megbocsátják egymásnak vétkeiket, ifjúkori botlásait! Gyöngéd ragaszkodás követi az őket elválasztó viharos szenvedélyeket. Rosine! — ezt a nevet adja neked férjed újra —, pihenjük ki a nap fáradalmait. Fal úr, maradjon még velünk. Gyertek ti is, gyermekeim! Suzanne, csókold meg férjedet! S amiért gyűlöltük egy-mást, felejtjük el örökre! *(Figaróhoz)* Az a kétezer Lajos-arany, amit kivett magának, a tiéd lesz, de méltó jutalm, adiat, természetesen, csak eztán nyered el!...

FIGARO *(élénken)* En, uram? Nem, köszönöm. Hogy silány fizetéssel rontsuk el jószolgálataim ízét? Jutalmam az legyen, hogy önöknél maradhatok halálomig. Ha fiatalon elég gyakran meg is tévedtem, ez a nap váltsa meg életemet! Ó, öregkorom, bocsáss meg ifjúságomnak, s ő tisztelni fog téged. Egyetlen nap alatt minden jóra fordult! Az életünkön uralkodó hitvány képmutatás a semmibe foszlott. Mindenki tette a dolgát; ne fájlaljuk többé, ami rossz volt: hisz épp eleget nyerne a családok, ha megszabadultak a gonosztól!